

KOSTENANALYSE VAN COMPLEXE SCHEIDINGEN

AUTEURS
DATUM
KENMERK

Maarten Batterink, Nienke Bilo, Wouter Jongebreur en Gerlise van der Maas-Vos
18 september 2020
MB/jve/002197

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Doel van het onderzoek	4
1.2	Onderzoeksverantwoording	5
1.3	Leeswijzer	5
2	Complexe scheidingen nader toegelicht	6
2.1	Verschillende samenlevingsvormen in Nederland	6
2.2	Verschillende gradaties van complexiteit bij scheidingen	6
2.2.1	<i>Blok A - Relatieproblemen, geen scheiding</i>	7
2.2.2	<i>Blok B - Scheiding</i>	7
2.2.3	<i>Blok C - Veiligheid van jeugdigen in het geding, escalatie naar jeugdbescherming</i>	9
	<i>Ondertoezichtstelling (OTS)</i>	9
	<i>Voorlopige OTS en gezagsbeëindigende maatregel (voogdij)</i>	10
2.2.4	<i>Blok D - Complexiteit die zich op de langere termijn uit</i>	10
2.2.5	<i>Blok E - Inzet van hulpverlening op gezin, ouders en jeugdigen</i>	11
2.2.6	<i>Blok F - Overige situaties en effecten bij scheiden</i>	12
3	Kosten bij complexe scheidingen	13
3.1	Blok A - Relatieproblemen, geen scheiding	13
3.2	Blok B - Scheiding	14
3.2.1	<i>Vaste kostencomponenten</i>	15
3.2.2	<i>Blok B1: Scheiden op eigen kosten</i>	16
3.2.3	<i>Blok B2: Scheiden Installatiedatum intercom app(rechts-)bijstand</i>	17
3.3	Blok C - Veiligheid van jeugdigen in het geding, escalatie naar jeugdbescherming	19
3.3.1	<i>Veilig Thuis</i>	19
3.3.2	<i>Jeugdbeschermingstafel</i>	19
3.3.3	<i>Raad voor de Kinderbescherming</i>	19

3.3.4	<i>Gecertificeerde instellingen</i>	20
3.4	Blok D - Complexiteit die zich op de langere termijn uit	23
3.5	Blok E - Inzet van hulpverlening op gezin, ouders en jeugdigen	24
3.6	Blok F - Overige situaties en effecten bij scheiden	25
4	Voorbeelden kosten complexe scheidingscasussen	28
4.1	Voorbeeld 1: lichte variant	28
4.2	Voorbeeld 2: toenemende complexiteit	28
4.3	Voorbeeld 3: hoog complexe variant	29
5	Slotbeschouwing	31
5.1	Kosten complexe scheidingen van veel factoren afhankelijk en variëren sterk	31
5.2	Definitie complexe scheidingen sluit niet (altijd) aan bij beschikbare cijfers	31
5.3	Bandbreedte kosten complexe scheidingen	31
5.4	Maatschappelijke kosten en baten complexe scheidingen	32
	Bijlage A - Bronnenlijst	33
	Bijlage B - Overzicht van interviews	35

---

1 Inleiding

Een complexe scheiding^{1,2} wordt omschreven als een scheiding waarbij ouders door aanhoudende ernstige conflicten het wederzijdse belang, maar vooral het belang en welzijn van de kinderen uit het oog verliezen. In de herziene richtlijn 'Scheiding en problemen van jeugdigen'³ wordt de definitie van complexe scheidingen als volgt omschreven:

Een complexe scheiding is een scheiding waarbij ouders door aanhoudende ernstige conflicten het belang en welzijn van de jeugdigen uit het oog verliezen, evenals het wederzijdse belang. Bij ernstige conflicten kan ten eerste gedacht worden aan aanhoudende heftige ruzies tussen beide ouders, al dan niet gepaard gaande met juridische procedures, ten tweede aan meer verkapte ruzies of wederzijds dwarsbomen en denigreren, en ten derde kan er sprake zijn van eenzijdig conflictueel gedrag, zoals tegenwerking vanuit een ouder (p. 24).

Het speelveld rond deze scheidingen is complex, met veel verschillende partijen en verschillende doelgroepen. Zo zijn bij de voorbereiding en behandeling van de scheidingszaak al een flink aantal partners betrokken, zoals de rechtspraak, rechtsbijstand of mediatie. Bij complexe scheidingen zijn tevens partijen betrokken zoals de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en partijen die zorg of begeleiding bieden aan kinderen en/of de ouders. Voor het betrekken van deze partijen worden kosten gemaakt, met verschillende (maatschappelijke) kostendragers. De financiële consequenties van een complexe scheiding kunnen dan ook groot zijn en divers.

---

¹ Wanneer we in dit rapport spreken over een scheiding, dan bedoelen we daarmee de ontbinding van een huwelijk, de ontbinding van een geregistreerd partnerschap, het opheffen van een samenlevingscontract of het eindigen van het samenwonen zonder samenlevingscontract.

1.1 Doel van het onderzoek

Het ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: JenV) en het programma Scheiden zonder Schade (hierna: SzS) hebben behoefte aan een overzichtelijke en goed onderbouwde kostenanalyse van complexe scheidingen. Deze kostenanalyse heeft tot doel om aan de betrokken partijen (het Rijk, de politiek, wethouders, gemeenteraden, justitiële partners en zorgpartners) inzicht te geven in kosten van een complexe scheiding. Wat kost een dergelijke scheiding, welke kostenposten liggen hieraan ten grondslag, wie is financieel verantwoordelijk voor welke kostenposten en over welke aantallen hebben we het? Daarmee en daarnaast geeft de kostenanalyse inzicht in de baten als een dergelijke complexe scheiding voorkomen kan worden.

Bij de uitvoering van deze kostenanalyse zijn de volgende onderwerpen in kaart gebracht:

- Het aantal complexe scheidingen waarbij kinderen betrokken zijn (per jaar);
- De huidige kosten die met een dergelijke complexe scheiding gepaard gaan;
- De baten van het voorkomen van een dergelijke complexe scheiding.

Bij de onderbouwing van punt b - inzicht in de kosten van een complexe scheiding - is inzichtelijk gemaakt wie financieel verantwoordelijk is voor deze kosten; burger, gemeente of het Rijk.

² In de advocatuur wordt ook wel gebruikt gemaakt van de term hoogconflictscheiding.

³ Herziene richtlijn - Scheiding en problemen van jeugdigen (2020). Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen.

1.2 Onderzoeksverantwoording

De aanpak van deze kostenanalyse bestaat uit een documentenstudie, gegevensuitvragen en enkele interviews. We hebben in dit onderzoek zoveel mogelijk gebruik gemaakt van eerder verschenen onderzoek en openbare bronnen. We verzamelden informatie over complexe scheidingen uit deze bronnen om te komen tot een kostenanalyse. Op basis van de eerder gevonden onderzoeken en openbare databronnen hebben we de zogenaamde sneeuwbalmethode gebruikt om te komen tot aanvullende databronnen. Op deze manier hebben we 'puzzelstukjes' aan informatie verzameld. In bijlage A is een overzicht van de gebruikte onderzoek en openbare databronnen opgenomen.

Naast het bestuderen van openbaar toegankelijke informatie, hebben we een aantal (telefonische) interviews te houden met bijvoorbeeld onderzoekers van de onderzoeksrapportages die we gebruiken. Ook hebben we met professionals gesproken die betrokken zijn bij complexe scheidingsproblematiek, zoals advocaten, beleidsmedewerkers van gemeenten of het Nederlands Jeugdinstituut. In bijlage B is een overzicht opgenomen van alle (telefonische) interviews.

Alle opgehaalde 'puzzelstukjes' aan informatie hebben we gebundeld tot deze kostenanalyse. In sommige gevallen bleek het op basis van de opgehaalde informatie niet mogelijk om de exacte aantallen of kosten in kaart te brengen. Soms worden dergelijke gegevens niet (centraal) vastgelegd, soms sluiten de benodigde gegevens niet aan bij de definitie die wij in deze kostenanalyse hanteren. In sommige gevallen hebben we gekozen voor een gemotiveerd rekencijfer. De analyse geeft daarom een indicatie van alle kostencomponenten en zal niet geheel compleet zijn. Het geheel aan kostencomponenten bij complexe scheidingen is veelomvattend en complex. We hebben beoogd zo volledig mogelijk te zijn.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 lichten we complexe scheidingen nader toe en maken we onderscheid tussen verschillende gradaties van complexiteit. Hoofdstuk 3 is gericht op de kosten bij complexe scheidingen. In hoofdstuk 4 schetsen we complexe scheidingen en de bijbehorende kosten aan de hand van drie voorbeeldcasussen. Hoofdstuk 5 is de slotbeschouwing.

---

2 Complexe scheidingen nader toegelicht

In Nederland zijn verschillende samenlevingsvormen mogelijk. Wanneer een relatie tussen partners ophoudt te bestaan, is het mogelijk om deze samenlevingsvorm te ontbinden. Elke ontbinding van een samenlevingsvorm vraagt om aandacht en een goede afhandeling. Afhankelijk van de situatie dienen er een heel aantal zaken geregeld te worden. In dit hoofdstuk geven we allereerst een korte toelichting op de verschillende samenlevingsvormen in Nederland. Vervolgens gaan we in op verschillende aspecten van complexe scheidingen en de verschillende gradaties van complexiteit waaruit een scheiding kan bestaan.

2.1 Verschillende samenlevingsvormen in Nederland

In Nederland kennen we verschillende soorten van samenlevingsvormen, te weten:

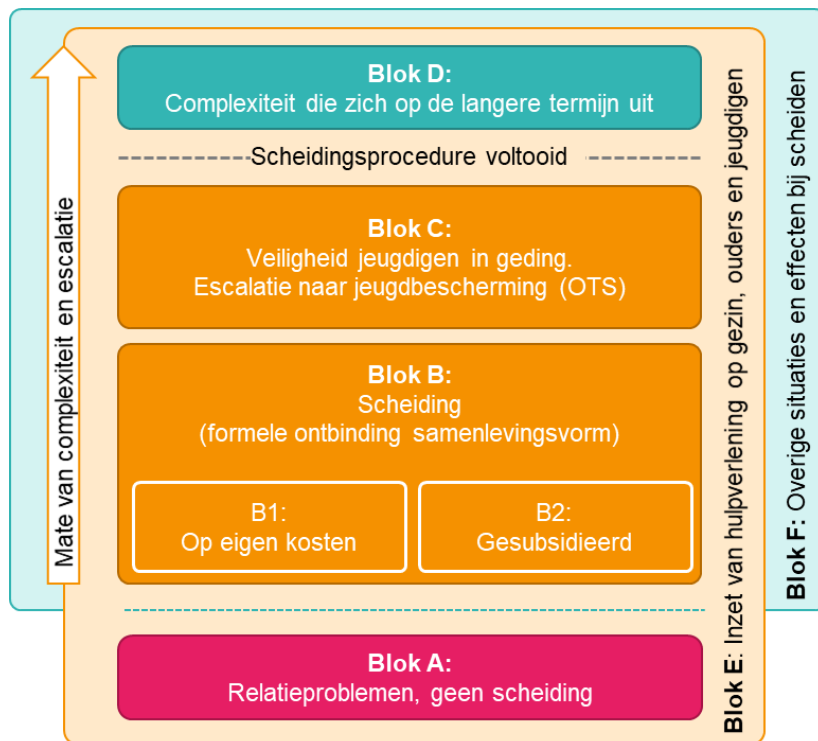
- a. Huwelijk;
- b. Geregistreerd partnerschap;
- c. Samenlevingscontract;
- d. Samenwonen zonder samenlevingscontract.

Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap hebben partners automatisch een aantal rechten en plichten ten opzichte van elkaar, zoals bijvoorbeeld de onderhoudsplicht en erfrecht. Wanneer er ook kinderen zijn, hebben beide partners automatisch ouderlijk gezag. Bij een samenlevingscontract krijgt alleen de moeder automatisch het ouderlijk gezag. De vader moet het kind eerst erkennen om officieel erkend te worden als ouder en kan daarna samen met de moeder het gezamenlijk gezag laten registreren. Ook andere rechten en plichten en bijvoorbeeld gemeenschap van goederen gelden bij een samenlevingscontract alleen als ze in het contract zijn opgenomen. Bij stellen die samenwonen zonder een samenlevingscontract zijn de partners in principe niet aan elkaar gebonden.

Voor het ontbinden van samenleving gelden ook verschillende regels en zijn rechten en plichten afhankelijk van de vorm van samenleven. Om een huwelijk te ontbinden, is altijd de uitspraak van een rechter nodig. Dit geldt ook voor een geregistreerd partnerschap waarbij minderjarige kinderen betrokken zijn. Wanneer er geen kinderen zijn binnen een geregistreerd partnerschap of wanneer er sprake is van een samenlevingscontract, kan de samenleving worden ontbonden zonder uitspraak van een rechter. Bij het ontbinden van het huwelijk of geregistreerd partnerschap waarbij sprake is van minderjarige kinderen, zijn ouders wettelijk verplicht om een ouderschapsplan op te stellen. Dit geldt ook voor samenwonende ouders met gezamenlijk gezag. In het ouderschapsplan staan bindende afspraken over de verzorging en opvoeding van de kinderen.

2.2 Verschillende gradaties van complexiteit bij scheidingen

Niet alle scheidingen verlopen voorspoedig. In sommige gevallen wordt een scheiding gecompliceerd door omstandigheden. Overigens is niet elke scheiding die niet voorspoedig verloopt ook een complexe scheiding. Zoals reeds in de inleiding is te lezen, spreken wij in dit onderzoek over een complexe scheiding wanneer ouders door aanhoudende ernstige conflicten het belang en welzijn van de jeugdigen uit het oog verliezen, evenals het wederzijdse belang. De complexiteit kan zich op verschillende gebieden en op verschillende momenten gedurende het scheidingsproces voordoen. Daarom onderscheiden wij verschillende gradaties van complexiteit en escalatie. In figuur 1 zijn deze gradaties schematisch weergegeven. In de onderstaande subparagrafen bespreken we de verschillende blokken die we in deze figuur onderscheiden. Daarbij gaan we specifiek in op de aspecten in het scheidingsproces die bijdragen aan de complexiteit.

Figuur 1 Schematische weergave van gradaties van complexiteit en escalatie bij scheidingen waarbij kinderen zijn betrokken

2.2.1 Blok A - Relatieproblemen, geen scheiding

Het eerste blok gaat over de situaties waarin sprake is van relatieproblemen die niet resulteren in een scheiding. De gezinnen waar dit speelt en de problemen waarmee zij kampen blijven voor een deel buiten beeld. Het is echter wel goed mogelijk dat er bij problemen interventies worden ingezet op het verstevigen van de relatie of gezinssituatie. Denk hierbij aan relatie- of gezinsterapie. Ook is het mogelijk dat er

(individuele) zorg en hulpverlening nodig is voor ouders en/of kinderen, (mede) als gevolg van de relatieproblemen. In dit soort situaties is het lastig aan te tonen wat het oorzaak-gevolg van de persoonlijke problemen en relatieproblemen is.

2.2.2 Blok B - Scheiding

Het tweede blok gaat over de situaties waarin partners met kinderen besluiten uit elkaar te gaan. Het betreft het ontbinden van een huwelijk, geregistreerd partnerschap of de beëindiging van samenleving van ouders met gezamenlijk gezag. In het geval van een huwelijk of geregistreerd partnerschap moet het verzoek tot ontbinding door een rechter worden goedgekeurd. In het geval van een samenlevingscontract moet dit officieel met een getekende brief opgezegd worden door een van de beide partners. Wanneer er sprake is van kinderen zijn de partners tevens verantwoordelijk voor goede afspraken over de verzorging en opvoeding van de kinderen. Zij zijn verplicht een ouderschapsplan op te stellen. In het geval van een huwelijk of geregistreerd partnerschap moet het ouderschapsplan tegelijk met het verzoekschrift voor ontbinding/scheiding bij de rechter worden ingediend. In het geval van een samenlevingscontract en/of gezamenlijk gezag dienen beide ouders het ouderschapsplan te tekenen, maar hoeft het nergens te worden ingediend⁴. De ouders betalen griffierechten voor de ontbinding/scheiding bij de rechter. Deze griffierechten zijn niet kostendekkend: de rechtbank maakt kosten voor het afhandelen van een scheidingszaak. In complexe situaties, als beide ouders niet samen tot een ouderschapsplan komen, kan de rechter de Raad voor de Kinderbescherming om een onderzoek vragen met betrekking tot de zorgverdeling over de kinderen (gezag- en omgangsonderzoek). Dit onderzoek kan worden uitgebreid naar een beschermingsonderzoek. In blok C beschrijven we de kostencomponenten die hier betrekking op hebben.

Wanneer er geen sprake is van gezamenlijk gezag of samenlevingscontract, dan zijn er geen verplichtingen die door de scheiding van partners veranderen. Er is geen

⁴ <https://www.juridischloket.nl/familie-en-relatie/ouderschap/ouderschapsplan/>

---

officiële binding, dus er is in die zin ook geen officiële ontbinding noodzakelijk. Er hoeft ook geen ouderschapsplan te worden opgesteld. Toch kan de situatie van uit elkaar gaan complex worden als er kinderen bij betrokken zijn. Deze complexiteit is dan niet het gevolg van afspraken die gemaakt moeten worden, maar kan gaan om de veiligheid van het kind (zie blok C) of afspraken die niet gemaakt zijn rondom ouderlijk gezag en de afspraken die daaruit volgend gemaakt moeten gaan worden. Deze laatste situatie speelt waarschijnlijk dan over langere termijn en valt daarom in onze indeling en juridisch gezien onder blok D.

De mate van complexiteit om een samenlevingsvorm officieel te beëindigen verschilt sterk. Dat geldt ook voor de mate van ondersteuning die ouders hierbij kunnen vragen. Dit kan variëren van begeleiding en ondersteuning gedurende het scheidingsproces tot juridische vertegenwoordiging en belangenbehartiging bij rechterlijke procedures vanwege conflict en escalatie. We onderscheiden:

- a. **Ondersteuning van mediator of advocaat** om te komen tot een scheidingsconvenant en ouderschapsplan waarin alle belangrijke zaken geregeld zijn;
- b. **Mediation door mediator of advocaat** wanneer over niet alles wat geregeld moet worden de partners het eens kunnen worden maar zij er wel samen uit willen komen;
- c. **Scheiden in overleg**. De scheiding wordt begeleid door een onafhankelijke coach, maar beide partijen hebben een eigen advocaat of mediator. Men komt er samen niet uit, maar wil het niet voor de rechter uitvechten;
- d. **Ieder een advocaat**. Individuele belangenbehartiging door advocaat bij echtscheiding op tegenspraak, uiteenlopend van een zaak bij de civiele rechter tot een zaak in hoger beroep;
- e. **Mediation op uitspraak van de rechter**.

Bovengenoemde vormen van ondersteuning en rechtsbijstand kunnen makkelijk in elkaar overlopen. Daarom hebben we er bewust voor gekozen de meest voorspoedige en sterk geëscaleerde scheidingen in dit blok bij elkaar te houden. In de praktijk blijkt dat scheidingsprocessen die bij aanvang sterk geëscaleerd lijken met ondersteuning voorspoedig kunnen verlopen. Het tegenovergestelde komt ook voor.

Wanneer er kinderen betrokken zijn bij de scheiding is het mogelijk om voor het belang van het kind een bijzondere curator in te zetten. Deze vertegenwoordigt dan de belangen van het kind door bemiddeling en wanneer nodig vertegenwoordiging in een rechtszaak. Een bijzonder curator kan benoemd worden door de rechter, als hij dat gedurende de scheidingsprocedure van belang vindt. Minderjarige kinderen en andere belanghebbenden, zoals de ouders, kunnen ook zelf een bijzondere curator aanvragen via een verzoekschrift⁵.

Voor het inzichtelijk maken van de kosten en kostendragers onderscheiden we binnen dit blok scheiden op eigen kosten (blok B1) en scheiden met gesubsidieerde (rechts-) bijstand (blok B2). Wanneer (ex)partners onvoldoende financiële draagkracht hebben om de procedure en/of kosten voor juridische ondersteuning te betalen, kunnen zij een beroep doen op gesubsidieerde rechtsbijstand. Hiervoor moet wel aan de gestelde inkomensvoorwaarden worden voldaan. Ook moet een eigen bijdrage worden betaald, die wordt berekend op basis van het inkomen en vermogen. In de te zetten stappen en beschikbare ondersteuning om de relatie formeel te ontbinden verschilt de scheidingsprocedure op eigen kosten of gesubsidieerd niet. Wel is het zo dat aan de beschikbare uren ondersteuning in het geval van gesubsidieerde rechtsbijstand een maximum is gesteld. De verschillen in kosten en verdeling van de kosten bespreken we in hoofdstuk 3.

---

⁵ Rijksoverheid (z.d.) *Wanneer heb ik een bijzonder curator nodig?*

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechtspraak-en-geschildoplossing/vraag-en-antwoord/wanneer-heb-ik-een-bijzondere-curator-nodig>

2.2.3 Blok C - Veiligheid van jeugdigen in het geding, escalatie naar jeugdbescherming

In geval van een complexe scheiding in blok C raken ouders verstrikt in een onderlinge strijd waarbij zij het belang van hun kind uit het oog verliezen. Hierdoor worden kinderen (soms ernstig) bedreigd in hun ontwikkeling. Signalen hiervan komen onder andere binnen bij Veilig Thuis. Mensen uit het netwerk van ouders en/of kinderen kunnen hier advies vragen of melding doen als zij zich zorgen maken over de situatie⁶.

In de verschillende regio's worden jeugdbeschermingstafels georganiseerd. Hierin worden casussen besproken van gezinnen waar zorgen bestaan over de veiligheid in een gezin, dit kan zijn naar aanleiding van problematiek gerelateerd aan een scheiding. De casussen kunnen door ouders, kinderen en/of hulpverleners worden aangedragen. De uitkomst kan bijvoorbeeld zijn dat er (extra) hulp moet worden ingezet, of dat er een beschermingsonderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) moet worden gestart.

Voor een deel van de gezinnen waar bovenstaande situatie zich voordoet, wordt melding gedaan bij Veilig Thuis naar aanleiding van zorgen die spelen rondom de veiligheid van kinderen. Veilig Thuis doet dan onderzoek naar de aard en ernst van de situatie. Op basis van de uitkomsten kan lokale hulpverlening worden ingeschakeld, bijvoorbeeld vanuit de lokale wijkteams. Wanneer er echter grote zorgen zijn over de thuissituatie en lokale (vrijwillige) hulp niet werkt, kan de RvdK een beschermingsonderzoek starten. Daaruit volgt advies over wat nodig is om het kind of de kinderen te beschermen.

De RvdK kan ook door de rechter worden gevraagd om een gezag- en omgangsonderzoek uit te voeren. De rechter doet dit bij echtscheidingszaken die de

---

⁶ Veilig Thuis (z.d.), *Hoe werkt Veilig Thuis?* Online: <https://veiligthuis.nl/hoe-werkt-veilig-thuis/>

rechter als problematisch ervaart. Dit onderzoek kan vervolgens ook worden uitgebreid in de zin dat de noodzaak tot een jeugdbeschermingsmaatregel wordt onderzocht⁷.

Ondertoezichtstelling (OTS)

Als op basis van het onderzoek van de RvdK een beslissing moet worden genomen door een rechter, dan komt de zaak voor de kinderrechter. Deze kan een ondertoezichtstelling (OTS) opleggen. Een OTS wordt opgelegd wanneer de ontwikkeling van het kind in gevaar kan komen door problemen in het gezin. Het gezin krijgt tijdens een OTS een gezinsvoogd (een jeugdbeschermer) toegewezen voor de duur van een halfjaar of een jaar, met mogelijkheid tot verlening. Het kind blijft thuis wonen, tenzij het gezien de situatie beter is dat het kind of de kinderen tijdelijk (tot een maximale duur van een jaar) in een pleeggezin of tehuis wonen. De jeugdbeschermer kan ook interventies voor kinderen, ouders of kinderen en ouders inzetten die uitgevoerd worden door (jeugdhulp)aanbieders. Deze interventies kunnen ten tijde van een OTS ook door het lokale wijkteam worden ingezet.

Gecertificeerde instellingen leveren een gezinsvoogd die in het kader van de OTS betrokken raakt bij het gezin met als doel om de focus weer op de jeugdige te richten en ontwikkelingscondities te garanderen voor jeugdigen. In een deel van de gevallen met OTS is de situatie voor de kinderen na de eerste termijn nog onvoldoende verbeterd waarna de OTS kan worden verlengd. Dit gaat via een besluit van de kinderrechter na advies van de gezinsvoogd.

Een OTS bij complexe scheidingen wordt door jeugdbeschermers als bijzonder moeilijk ervaren. De gemiddelde benodigde inzet kan veel hoger zijn dan de inzet waarop de tarieven berekend zijn. Dit komt mede doordat er vaak twee

⁷ Raad voor de Kinderbescherming (z.d.). *Hoe verloopt een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming?* Online: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/hoe-verloopt-een-raadsonderzoek>

---

jeugdbeschermers worden ingezet, wat bijvoorbeeld gebeurt bij de inzet van de methodiek complexe scheidingen⁸. De interne kostprijs is dan aanzienlijk hoger. Er komen bovendien relatief veel klachten van ouders voort uit OTS'en bij complexe scheidingen met vervolgens klachtenprocedures die doorlopen moeten worden⁹.

Voorlopige OTS en gezagsbeëindigende maatregel (voogdij)

In situaties waarin de veiligheid van het kind ernstig bedreigd wordt, kan de RvdK de rechter vragen om een voorlopige OTS op te leggen. Hierbij kan gelijk worden overgegaan tot (tijdelijke) uithuisplaatsing, zonder dat hier uitgebreid onderzoek aan vooraf is gegaan. Wel moet de kinderrechter hierover een besluit nemen. In het geval van voorlopige OTS krijgt het kind direct een gezinsvoogd die kijkt welke hulp nodig is. De voorlopige OTS duurt maximaal drie maanden, waarin de RvdK onderzoek doet en tot een advies komt. De voorlopige OTS kan met maximaal een jaar worden verlengd.

Wanneer de RvdK vindt dat, nadat er een bepaalde periode sprake is geweest van een OTS, ouders niet meer voor hun kind(eren) kunnen zorgen, kan het advies aan de rechter zijn het ouderlijk gezag te beëindigen. Het kind of de kinderen krijgen een voogd en worden opgevoed in een pleeggezin of ondergebracht in een instelling¹⁰.

2.2.4 Blok D - Complexiteit die zich op de langere termijn uit

Bij een aanzienlijk aantal scheidingen spelen conflicten pas na langere tijd of worden problemen pas na langere tijd zichtbaar. De formele scheiding/ontbinding heeft dan al

enige of langere tijd geleden plaatsgevonden. Eveneens komt het bij een aanzienlijk deel van de scheidingen met kinderen na verloop van tijd voor (soms na een aanvankelijk soepel verlopen scheiding) dat sprake is van (gedeeltelijke) stopzetting van de alimentatiebetaling en/of dat er (nieuwe) conflicten ontstaan over de omgangsregeling of over het gezag. Dit kan leiden tot een nieuwe juridische strijd, inclusief nieuwe rechtsprocedures of tot nieuwe bemiddeling (zoals inzet van het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen, hierna LBIO).

---

⁸ Jeugdzorg Nederland, 2014. Methodiek bij de aanpak van complexe scheidingen. Online: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/complexe-scheidingen-methodiek.pdf>

⁹ Raad voor de Kinderbescherming (z.d.). *Welke maatregelen van kinderbescherming zijn er?* Online: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/problemen-thuis/welke-maatregelen-van-kinderbescherming-zijn-er>

¹⁰ Raad voor de Kinderbescherming (z.d.). *Welke maatregelen van kinderbescherming zijn er?* Online: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/problemen-thuis/welke-maatregelen-van-kinderbescherming-zijn-er>

Box 2: Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen

Het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen (LBIO) voert inningtaken uit op het gebied van onderhoudsbijdragen. De belangrijkste taak van het LBIO is het op gang brengen van de betaling door te bemiddelen en indien noodzakelijk het overnemen van de inning van kinder- en partneralimentatie in nationale en internationale zaken. De maatschappelijke functie van het LBIO; het de-escalierend te werk gaan door bemiddeling, staat centraal bij de uitvoering van de taken.

Het LBIO heeft bijzondere bevoegdheden om de taken te kunnen uitvoeren. Zo kan het LBIO eenvoudig informatie inwinnen bij een aantal instanties waaronder de belastingdienst, uitvoeringsorganisaties in de sociale zekerheid, het kadaster, de Rijksdienst voor het Wegverkeer, de Kamer van Koophandel en gemeenten. Daarnaast heeft het LBIO de mogelijkheid om zonder inschakeling van een deurwaarder vereenvoudigd beslag te leggen op inkomsten uit arbeid of een uitkering.

In 2019 zijn er bij het LBIO 9.700 verzoeken tot overname inning van alimentatie ingediend. Het LBIO heeft in driekwart van deze gevallen succesvol bemiddeld tot een overeenkomst over de betaling van alimentatie. In het resterende kwart heeft het LBIO de incasso van de alimentatie overgenomen.

2.2.5 Blok E - Inzet van hulpverlening op gezin, ouders en jeugdigen

Op verschillende momenten in het scheidingsproces kan sprake zijn van de inzet van een breed spectrum aan zorg- en hulpverlening. Deze kan worden ingezet op verzoek van (een van beide) ouders, al dan niet na verwijzing door school of huisarts. Deze kan specifiek gericht zijn op de 'scheidings situatie', maar kan ook individueel gericht zijn (op ouder of kind). Om deze reden is blok E rondom de blokken A tot en met D heen geplaatst in figuur 1. De hulpverlening kan op meerdere aspecten van een scheidings situatie gericht zijn:

- a. Praktische hulp en ondersteuning voor de (ex-)partners en laagdrempelige hulp (relatiespreekuur, bemiddeling en begeleiding) vanuit de wijkteams, centra voor Jeugd en Gezin en/of het voorliggende veld;
- b. Interventies gericht op de-escalatie van de scheiding, ingezet vanuit wijkteams, centra voor Jeugd en Gezin, het voorliggende veld en zorgaanbieders;
- c. Preventieve programma's en interventies gericht op ondersteuning van (en voorkomen van problemen bij) kinderen die te maken hebben met ouders die scheiden. Denk hierbij aan preventieve programma's van wijkteams of centra voor Jeugd en Gezin en zorgaanbieders;
- d. In het geval er sprake is van jeugdbescherming en er moet worden overgegaan tot uithuisplaatsing van (een van) de kinderen, wordt jeugdhulp met verblijf ingezet. Bij een uithuisplaatsing heeft een gezinsgerichte vorm van hulp/opvang, zoals pleegzorg meestal de voorkeur;
- e. Tijdelijke crisisopvang voor het gezin. Als door de escalatie van problemen het niet meer veilig is om thuis te wonen, kan het nodig zijn om een van de partners en kind(eren) tijdelijk op te vangen. Hierbij kan de noodzaak voor crisisopvang meerdere (en andere) oorzaken hebben naast de scheidingsgerelateerde problematiek. Deze opvang kan gepaard gaan met intensieve begeleiding en ondersteuning voor het gezin;
- f. Zorg gericht op individuen in een gezin die te lijden hebben onder de scheiding. Deze zorg of hulpverlening is niet altijd los te zien van problemen

---

die er ook zijn/waren zonder de scheiding of die zelfs (mede) aanleiding zijn van een scheiding. Oorzaak-gevolg is in dit geval niet altijd eenduidig.

Zorg en hulpverlening kan nog lange tijd na de formele scheiding aan de orde zijn.

2.2.6 Blok F - Overige situaties en effecten bij scheiden

Het doormaken van een complexe scheiding kan leiden tot verschillende effecten, waarvan niet alles makkelijk te kwantificeren is. Soms spelen dergelijke effecten pas na enige tijd na de formele scheiding en soms zijn er meer factoren aanwijsbaar die hierop van invloed zijn.

Bij scheidingen gaan ouders bijvoorbeeld apart van elkaar wonen, waardoor er meer woningen nodig zijn. Dit kan dan leiden tot een extra beroep op sociale huurwoningen. Gescheiden mensen doen daarnaast een groter beroep op openbare gezondheidszorg en lopen een grotere kans op mentale gezondheidsproblemen¹¹. Ook hebben gescheiden ouders mogelijk te maken met stress die samenhangt met een complexe scheiding wat kan bijdragen aan verzuim op het werk van de ouder(s)¹².

De inkomenssituatie van de ouders verslechtert in veel gevallen waardoor er meer beroep wordt gedaan op toeslagen (zoals huur- en zorg-), bijstand, en andere sociale uitkeringen. Ook kan er sprake zijn van schuldenproblematiek die ontstaat of verergert na een scheiding.

---

¹¹ Symoes & Bracke (2012). *Echtscheiding, conflict en mentale gezondheid: hoe conflict met de ex- en nieuwe partner gerelateerd is aan welzijn na scheiding*. Online: [https://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2012%20-%20Vol2/ReNG%20Vol2Nr1%20-%20Symoens%20etal%20\(2012\)%20Conflict%20echtscheiding%20en%20welzijn.pdf](https://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2012%20-%20Vol2/ReNG%20Vol2Nr1%20-%20Symoens%20etal%20(2012)%20Conflict%20echtscheiding%20en%20welzijn.pdf)

De belangrijkste gevolgen¹³ van een scheiding voor kinderen en jongeren zijn op korte termijn:

- a. Emotionele problemen, zoals depressieve gevoelens, stress, loyaliteitsproblemen, gevoelens van angst, identiteitsproblemen en een laag zelfbeeld;
- b. Gedragsproblemen, zoals agressief gedrag, vormen van delinquentie, vandalisme en riskante gewoonten (roken, blowen, drugs- of alcoholgebruik);
- c. Problemen in vriendschapsrelaties;
- d. Een zwakkere band met de ouders, vooral met de vaders;
- e. Problemen op school, zoals lagere cijfers, concentratieproblemen en spanningen in het contact met andere leerlingen;
- f. Lichamelijke problemen (hoofdpijn, buikpijn, slaapproblemen, stressklachten).

¹² TNO (2007). *Rapportage: onderzoek naar een verband tussen echtscheiding en ziekteverzuim in Nederland*. Online: <https://scheidenopdewerkvloer.com/wp-content/uploads/2017/11/TNO-rapport-ziekteverzuim-bij-scheiding.pdf>

¹³ Bron: <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/scheiding/gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/de-belangrijkste-gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/>

---

3 Kosten bij complexe scheidingen

In dit hoofdstuk doen wij een aanzet voor de kostenberekening van complexe scheidingen. We bespreken de kostenelementen waaruit de blokken, genoemd in hoofdstuk 2, zijn opgebouwd. Per blok bespreken we per element de aantallen per jaar en de (bandbreedte aan) kosten per casus. Dat maakt dit hoofdstuk redelijk technisch van aard. Voor voorbeelden van kosten bij scheidingen met verschillende mate van complexiteit verwijzen wij door naar hoofdstuk 4.

Voor dit hoofdstuk geldt het volgende:

- a. We berekenen de kosten aan de hand van de in hoofdstuk 2 beschreven blokken;
- b. De definitie van complexe scheidingen is niet goed bruikbaar voor veel bestaande cijfers en statistieken, omdat er in veel data geen onderscheid wordt gemaakt tussen complexe en niet-complexe scheidingen;
- c. Een deel van de genoemde cijfers betreffen schattingen. We lichten toe welke cijfers op basis van daadwerkelijke aantallen zijn en welke op basis van diepte-onderzoeken;
- d. We geven zoveel mogelijk de kosten weer in bandbreedtes en een rekencijfer;
- e. Bepaalde kostensoorten zijn vrij zeldzaam, maar als ze zich voordoen zijn de kosten aanzienlijk. Een deel van dergelijke kosten beschrijven we los van de berekeningen;
- f. Voor blok A, D en F zijn de aantallen en de kosten in mindere mate gekwantificeerd, maar vooral kwalitatief beschreven;
- g. Waar mogelijk beschrijven we wie de kostendrager is. We onderscheiden vier kostendragers, namelijk: de (ex-)partners/burger, de gemeente, het Rijk en de zorgverzekeraar.

3.1 Blok A - Relatieproblemen, geen scheiding

Blok A bevat de relaties waar sprake is van relatieproblemen, maar deze uiteindelijk niet leiden tot een scheiding of escalatie van de situatie. De oorzaken voor relatieproblemen zijn divers en verschillen sterk van aard in hoe ze zich uiten en welke mogelijkheden er zijn om de problemen zelf of met de hulp van anderen op te lossen om een scheiding te voorkomen. Voor stellen waarbij nog geen sprake is van problemen die het voortbestaan van de relatie in gevaar brengen, maar waar eerder vragen, twijfels en wrijving spelen, zijn verschillende laagdrempelige instrumenten beschikbaar. Hieronder vallen onder andere online (zelf)hulp, workshops en trainingen. Deze kunnen gratis of tegen betaling aangeboden worden door private bureaus, welzijnsinstellingen en -organisaties of vanuit de gemeente worden aangeboden en gefinancierd binnen het sociaal domein. Het is niet bekend hoe vaak dergelijke instrumenten jaarlijks worden ingezet.

Relaties kunnen om verschillende redenen onder druk komen te staan, wat kan leiden tot een relatiecrisis. Er bestaat ook een divers aanbod aan hulpverlening gericht op stellen/mensen die in een relatiecrisis zijn beland. Hierbij kan gedacht worden aan relatietherapie, coaching of mediation. Als er kinderen zijn, dan kan er ook gedacht worden aan gezinscoaching. In gevallen waar sprake is van reeds bestaande (individuele) zorg en hulpverlening, kan het beroep hierop tijdelijk toenemen.

De kosten die gemaakt worden om relatieproblemen op te lossen en bij elkaar te blijven, worden ongeacht de gekozen interventie grotendeels gedragen door de partners. Wel kan het beroep op voorzieningen in het sociaal domein tijdelijk toenemen door relatieproblematiek. Dit komt voor het grootste deel voor rekening van de gemeente. Door de diversiteit in het aanbod en het feit dat gezinnen vaak zelf de

---

kosten dragen en vaak buiten beeld blijven, is het niet mogelijk concreet kosten en aantallen voor dit blok vast te stellen.

3.2 Blok B - Scheiding

Blok B bevat de kosten met betrekking tot een rechtsgeldige ontbinding van samenleving en eventuele kosten voor mediation en juridische ondersteuning. De gradatie van complexiteit en de hoogte van de kosten binnen blok B variëren sterk. Ook de hoogte van de kosten per kostendrager kan sterk wisselen, met name vanwege de hoogte van het inkomen van de scheidende partijen. Wanneer er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap gelden een aantal vaste kostencomponenten (a t/m c) en een variabele component afhankelijk van de complexiteit van de scheiding (d), te weten:

- a. Kosten voor de rechtspraak;
- b. Griffierechten;
- c. Kosten voor het indienen van het verzoekschrift voor scheiding;
- d. Kosten voor juridische ondersteuning:
  - i. **Ondersteuning door mediator of advocaat** bij het opstellen van het ouderschapsplan en/of scheidingsconvenant. Men komt er samen wel uit, maar heeft ondersteuning voor het formele juridische aspect van de scheiding;
  - ii. **Mediation door mediator of advocaat** bij het opstellen van het ouderschapsplan en/of scheidingsconvenant wanneer de partners het niet over alles wat geregeld moet worden eens kunnen worden, maar er wel samen uit willen komen;
  - iii. **Scheiden in overleg.** De scheiding wordt begeleid door een onafhankelijke coach, maar beide partijen hebben een eigen advocaat

---

¹⁴ In een CBS-onderzoek is geschat dat er in 2016 35.970 scheidingen na een samenlevingscontract of samenwonen hebben plaatsgevonden. Kanttekening bij deze schatting is dat deze gebaseerd is op gewijzigde adresgegevens binnen een gezinssituatie. In het interview met het CBS dat wij hebben gevoerd, is benoemd dat

of mediator. Men komt er samen niet uit, maar wil het niet voor de rechter uitvechten;

- iv. **Ieder een advocaat.** Individuele belangenbehartiging bij echtscheiding op tegenspraak, uiteenlopend van een zaak bij de civiele rechter tot een zaak in hoger beroep;
- v. **Mediation op uitspraak van de rechter;**
- vi. Kosten voor de **inzet van een bijzonder curator**, wanneer dit volgens kind(eren), ouders of rechter nodig is om de belangen van het kind te vertegenwoordigen.

De kostencomponenten a t/m c gelden niet wanneer er sprake is van een samenlevingscontract dat wordt ontbonden. Voor de verschillende vormen van ondersteuning onder punt d is het moeilijk om een duidelijke grens aan de bandbreedte te stellen, aangezien de mate van escalatie en conflict gedurende het verloop van een scheiding kan fluctueren. De punten i en ii kunnen ook gelden bij ontbinding van een samenlevingscontract wanneer ouders hulp vragen voor het opstellen van het ouderschapsplan.

In tabel 1 **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** zijn voor 2019 het aantal scheidingen per samenlevingsvorm opgenomen. Voor de echtscheidingen, dus het ontbinden van een huwelijk, is ook opgenomen via welke juridische weg de scheiding uiteindelijk is ontbonden. Cijfers over het aantal scheidingen na een samenlevingscontract of samenwonen zijn over het jaar 2019¹⁴ bij ons niet bekend. De cijfers over scheiding na huwelijk en na geregistreerd partnerschap betreffen alle zaken, zowel niet-gesubsidieerd als gesubsidieerd.

het hierbij hoogstwaarschijnlijk gaat om een overschatting van het aantal scheidingen na een samenlevingscontract of samenwonen. Bron: CBS (2019). *Scheidingen - en de kinderen dan? 2015 - 2017*. CBS Openbare data, 2019.

Aantal scheidingen	
Scheiding na huwelijk	33.690 ¹⁵
<i>Gemeenschappelijk verzoek</i>	21.970
<i>Eenzijdig verzoek op tegenspraak</i>	4.760
<i>Eenzijdig zonder verweer</i>	5.700
<i>In hoger beroep</i>	600
Scheiding na geregistreerd partnerschap	2.735 ¹⁶
Scheiding na samenlevingscontract	n.b.
Scheiding na samenwonen	n.b. ¹⁷

Tabel 1. Aantal scheidingen in 2019 uitgesplitst naar samenlevingsvorm

3.2.1 Vaste kostencomponenten

Wanneer een scheiding via de rechter loopt dan zijn er drie vaste kostencomponenten, namelijk kosten voor de rechtspraak (a), griffierechten (b) en kosten voor het indienen van het verzoekschrift voor scheiding (c). De gemiddelde kosten voor de rechtspraak voor een echtscheidingszaak zijn opgenomen in tabel 2. De gemiddelde kosten per rechtszaak voor de civiele rechter waren in 2018 € 1.518,-. Het is niet bekend hoeveel de kosten voor de behandeling van een zaak op gemeenschappelijk verzoek en eenzijdig verzoek met of zonder tegenspraak van elkaar verschillen. Wel is het aannemelijk dat de kosten voor een zaak op eenzijdig verzoek met tegenspraak hoger zullen. De kosten voor een zaak in hoger beroep waren in 2018 gemiddeld € 5.772,- en dus fors hoger dan een civiele zaak.

¹⁵ Raad voor de Rechtspraak (2020). *De Rechtspraak*. (Jaarverslag 2019).

¹⁶ CBS (2020, juli). *Huwen, partnerschap; sluiting en ontbinding per maand*.

¹⁷ In 2018 en 2019 zijn resp. 3.612 en 3.581 toevoegingen afgegeven voor de 'beëindiging samenwoning met nevenvorderingen' (Raad voor Rechtsbijstand. (2018, 2019). *Afgegeven toevoegingen 2018 resp. 2019* [Dataset]. Raad voor Rechtsbijstand. <https://www.rvr.org/Informatie-over-de-raad/cijfers-en-onderzoek/open-data.html>)

In tabel 2 zijn tevens de kosten van de griffierechten opgenomen. Ongeacht of een scheidingsprocedure met of zonder gesubsidieerde rechtsbijstand wordt doorlopen, er moeten altijd griffierechten voor de behandeling van de scheiding betaald worden. Wanneer partners scheiden op gemeenschappelijk verzoek, worden er eenmalig griffierechten betaald. Wanneer er sprake is van echtscheiding op eenzijdig verzoek of in hoger beroep, dan worden er door beide partijen griffierechten betaald. De griffierechten in 2020 zijn € 304,- per partij. Wanneer er sprake is van gesubsidieerde rechtsbijstand, dan wordt een lager tarief aan griffierechten gehanteerd. Overigens is het ook mogelijk om zonder gesubsidieerde rechtsbijstand korting te ontvangen op de griffiekosten¹⁸. De Raad voor Rechtsbijstand kan een inkomensverklaring geven wanneer er ook zonder gesubsidieerde rechtsbijstand vermindering van de griffierechten nodig zijn. Aan de hand van een inkomensverklaring kan de griffie beslissen dat een lager tarief voor de griffiekosten wordt betaald.

	Kosten rechtspraak ¹⁹	Griffierechten ²⁰
	2018	2020
Gemeenschappelijk verzoek	€ 1.518	€ 304
Eenzijdig verzoek	€ 1.518	€ 304 x 2
In hoger beroep	€ 5.772	€ 304 x 2

Tabel 2. Hoogte vaste kostencomponenten

De kosten van het indienen voor het verzoekschrift (c) vallen in de meeste gevallen onder de kosten die gemaakt worden voor juridische ondersteuning. Deze zijn daarom niet apart opgenomen in tabel 2, maar worden meegenomen in de

¹⁸ <https://www.rechtsbijstand.nl/over-mediation-en-rechtsbijstand/wat-is-gesubsidieerde-rechtsbijstand/inkomensverklaring>

¹⁹ WODC & RvdR (2018). *Rechtspleging Civiel en Bestuur*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) <https://www.wodc.nl/cijfers-en-prognoses/rechtspleging-civiel-en-bestuur/index.aspx>

²⁰ Raad voor de Rechtspraak (2020). *Griffierecht civiel* <https://www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/Kosten-rechtszaak/Griffierecht/Paginas/Griffierecht-civiel.aspx>

bespreking van de variabele kosten. Hoe de verdeling en hoogte van de vaste en variabele kostencomponenten verschilt tussen de situatie waarin partners scheiden op eigen kosten (blok B1) of via gesubsidieerde rechtsbijstand (blok B2) is uitgewerkt in de onderstaande paragrafen.

3.2.2 Blok B1: Scheiden op eigen kosten

Wanneer partners besluiten te scheiden en voldoende inkomen hebben, dan dragen zij de kosten voor juridische ondersteuning die zij maken zelf. Daarnaast zijn er de

vaste kosten voor de Rechtspraak voor het Rijk. In tabel 3 is een overzicht gegeven van de hoogte van de kosten uitgesplitst naar component en kostendrager. De vaste kosten worden alleen gemaakt bij ontbinding van een huwelijk en geregistreerd partnerschap waarbij kinderen betrokken zijn. Deze kosten worden niet gemaakt wanneer er sprake is van een samenlevingscontract. De gepresenteerde rekencijfers zijn bij deze vaste kosten gewogen (op basis van jaarlijkse aantallen) gemiddelden. De punten i en ii onder variabele kosten kunnen ook gelden bij ontbinding van een samenlevingscontract wanneer ouders hulp vragen voor het opstellen van het ouderschapsplan.

	Aantal ¹⁵	(Ex-)partners		Gemeente		Rijk/Rechtspraak ¹⁹	
		Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer
Vaste kosten (a + b)							
<i>Gemeenschappelijk</i>	24.705	€ 304	€ 304	-	-	€ 1.518	€ 1.518
<i>Eenzijdig</i>	10.560	€ 608	€ 608	-	-	€ 1.518	€ 1.518
<i>Hoger Beroep</i>	600	€ 608	€ 608	-	-	€ 5.772	€ 5.772
Variabele kosten (d, incl. c) ^{21, 22}							
<i>i</i> <i>Juridisch advies en ondersteuning</i>		€ 1.098 - 3.000	€ 1.500	-	-	-	-
<i>ii/v</i> <i>Mediation</i>	<i>n.b.</i>	€ 1.170 - 4.000	€ 2.000	-	-	-	-
<i>iii</i> <i>Scheiden in overleg</i>	<i>n.b.</i>	€ 2.000 - <i>n.b.</i>	€ 2.500	-	-	-	-
<i>iv</i> <i>Ieder een advocaat</i>	<i>n.b.</i>	€ 3.000 - <i>n.b.</i>	€ 4.000	-	-	-	-
<i>vi</i> <i>Inzet bijzonder curator</i>	<i>n.b.</i>	€ 1.000 - <i>n.b.</i>	€ 1.250	-	-	-	-

Tabel 3. Scheiden op eigen kosten (blok B1)

Bij de variabele kosten die voor rekening komen van de (ex-)partners dient opgemerkt te worden dat dit privé-uitgaven zijn. Hier zijn geen publieke data over beschikbaar en de kosten variëren sterk, afhankelijk van de intensiteit, duur en uurtarief. De kosten die gemaakt worden door de (ex-)partners zijn daarom hooguit een indicatie. Wel geldt dat hoe meer advies en ondersteuning of belangenbehartiging nodig is, des te hoger de kosten zijn. Wanneer (ex-)partners er samen uitkomen met het

scheidingsconvenant en ouderschapsplan, en enkel advies en ondersteuning nodig hebben gedurende de scheiding, dan zijn de kosten het laagst. Voor € 549,- per persoon kunnen zij online met ondersteuning hun scheiding regelen. Wanneer er mediation nodig is omdat het niet lukt afspraken te maken, is het duurder. Wanneer er echt sprake is van een conflict en individuele vertegenwoordiging door advocaten

²¹ GecertificeerdeMediators.nl (z.d.) *Wat kost mijn scheiding?*

<https://www.gecertificeerdemediators.nl/scheiden/kosten-scheiding/>

²² Consumentenbond (2020, 4 augustus). *Wat kost scheiden?*

<https://www.consumentenbond.nl/rechtsbijstandverzekering/scheiden-en-rechtsbijstand#no1>

---

nodig is, dan zijn de kosten het hoogst en duurt de scheiding waarschijnlijk het langst. Voor de inzet van een advocaat is men per persoon al snel € 2.000,- kwijt.

Wanneer op verzoek van kind(eren), ouders of de rechter een bijzonder curator wordt ingezet voor de vertegenwoordiging van de kinderen, dan komen deze kosten ook voor rekening van de ouders. Voor de behandeling van het verzoekschrift hoeven geen griffierechten te worden betaald. Voor de kosten voor de vertegenwoordiging van de curator, gaan wij uit van een bandbreedte die gelijk is aan de kosten voor de vertegenwoordiging van een volwassene (zij het mediator, advocaat of anders).

We hebben hier geen kosten opgenomen voor de gemeente. Het kan echter zijn dat er vanuit welzijn of het wijkteam advies of ondersteuning wordt geboden bij het opstellen van een ouderschapsplan. Deze kosten worden nader toegelicht in paragraaf 3.5, waar de hulpverleningskosten uiteen worden gezet.

3.2.3 *Blok B2: Scheiden Installatiedatum intercom app(rechts-)bijstand*

Gehuwden, samenwonenden en eenoudergezinnen met een jaarinkomen van maximaal € 39.400 kunnen bij inschakeling van een mediator, advocaat of bijzonder curator bij scheiding aanspraak doen op gesubsidieerde rechtsbijstand. In dat geval wordt een deel van de kosten betaald door de overheid en een deel door de scheidende partners. Het deel dat zij zelf betalen heet de eigen bijdrage. Naast de eigen bijdrage moeten ook griffierechten betaald worden. Zoals eerder aangegeven kan een lager tarief voor de griffierechten worden gehanteerd wanneer de inkomenssituatie hierom vraagt. Ook kan men bij de gemeente een aanvraag doen voor bijzondere bijstand voor de vergoeding van (een deel van) de griffierechten.

	Aantal ²³	(Ex-)partners		Gemeente		Rijk/Rechtspraak	
		Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte ²⁴	Rekencijfer ²⁵
Vaste kosten (a + b)							
<i>Gemeenschappelijk</i>	4.973	€ 0 - € 152	€ 304	€ 0 - € 152	€ 0	€ 1.518	€ 1.518
<i>Eenzijdig</i>	10.828	€ 0 - € 304	€ 608	€ 0 - € 304	€ 0	€ 1.518	€ 1.518
<i>Hoger Beroep</i>	<i>n.b.</i>	€ 0 - € 304	€ 608	€ 0 - € 304	€ 0	€ 5.772	€ 5.772
Variabele kosten (d, incl. c)							
<i>Scheidingsbemiddeling - Mediation</i>	<i>n.b.</i>	€ 55 - € 109	€ 98	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	€ 364,5 - € 972	€ 642
<i>Scheidingsbemiddeling - Lat</i>	<i>n.b.</i>	€ 112 - € 147	€ 140	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	€ 243	€ 243
<i>Scheidingsbemiddeling - Advies</i>	<i>n.b.</i>	€ 353 - € 881	€ 617	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	€ 486 - € 972	€ 707
<i>Individuele juridische ondersteuning</i>	<i>n.b.</i>	€ 353 - € 881	€ 617	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	€ 486 - € 1.215	€ 707
<i>Inzet bijzonder curator</i>	<i>n.b.</i>	€ 55 - € 881	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	<i>n.b.</i>	€ 243 - € 972	€ 770 ²⁶

Tabel 4. Kosten van scheiden met gesubsidieerde rechtsbijstand (blok B2)

De vaste kosten voor iedere scheiding zijn ook aan de orde bij een scheiding waarbij gebruikt wordt gemaakt van gesubsidieerde rechtsbijstand. Afhankelijk van de hoogte van de rechtsbijstand worden de kosten voor een scheiding geheel of gedeeltelijk vergoed door middel van de rechtsbijstand. Overigens is het ook mogelijk dat de kosten voor een scheiding worden vergoed vanuit de bijzondere bijstand. In dit geval zijn de gemeenten kostendrager.

Bij de variabele kosten die voor de rekening komen van de (ex-)partners dient opgemerkt te worden dat dit privé-uitgaven zijn. Hier zijn geen publieke data over beschikbaar en de kosten variëren afhankelijk van het inkomen. De kosten voor de rechtspraak zijn variabel en afhankelijk van de puntentoekenning van de afgegeven toevoeging. Ter illustratie: een mediation-toevoeging. Afhankelijk van het inkomen betaalt de hulpzoekende partij € 55,- of € 109,-. De vergoeding aan de mediator of

advocaat varieert van drie tot acht punten à € 121,50 per mediationtraject. De vaststelling van het aantal punten is afhankelijk van de duur van het mediationtraject en of er sprake is van (ex-)partners die samen mediation starten of als twee partijen tegenover elkaar staan.

Wanneer op verzoek van kind(eren), ouders of de rechter een bijzondere curator wordt ingezet voor de vertegenwoordiging van de kinderen, dan zijn de kosten voor de (ex-)partners en de rechtspraak afhankelijk van het inkomen en de puntentoekenning. Voor de behandeling van het verzoekschrift hoeven geen griffierechten te worden betaald. De puntentoekenning kan variëren van een mediationtoevoeging van twee punten tot zeven punten voor curatele/onderbewindstelling.

²³ RvR, vastgestelde toevoegingen. Open data RvR 2018.

²⁴ Bandbreedtes zijn berekend volgens € 121,5 per punt vergoeding en de bandbreedte van puntentoekenning: Lat = 2 punten, mediation 3-8 punten, advies 4-8 punten en echtscheiding op gemeenschappelijk verzoek 7 (bij advies ondergebracht), echtscheiding eenzijdig/met nevenvorderingen 10 punten.

²⁵ WODC & RvdR (2018). *Rechtspleging Civiel en Bestuur*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) <https://www.wodc.nl/cijfers-en-prognoses/rechtspleging-civiel-en-bestuur/index.aspx>.

²⁶ Bandbreedte en rekencijfer zijn bepaald op basis van de vastgestelde toevoegingen in 2018 voor curatele/onderbewindstelling, tegen de huidige vergoeding van € 121,50 per punt. Bandbreedte = 1,4 - 8 punten, gemiddelde = 6,35 punten.

De kosten voor de gemeenten, wijkteams en advies over het opstellen van een ouderschapsplan zijn gelijk aan de kosten die gemaakt worden in blok B1. Vanwege de groep mensen waarom het gaat, is het aannemelijk dat het gebruik van de voorzieningen die de gemeente aanbiedt hoger is onder de groep met lage inkomens. De kosten hiervan worden nader toegelicht in paragraaf 3.5, waar de hulpverleningskosten uiteen worden gezet.

3.3 Blok C - Veiligheid van jeugdigen in het geding, escalatie naar jeugdbescherming

Blok C bevat de kostencomponenten die aan de orde kunnen komen bij complexe scheidingen waarbij de veiligheid van de kinderen in het geding is en er escalatie dreigt of is naar jeugdbescherming. In tabel 5 hebben we de verschillende kostencomponenten opgenomen. Hieronder beschrijven we deze kostencomponenten en wat van invloed is op de hoogte van deze kostencomponenten. Aan de genoemde aantallen valt af te leiden dat (lang) niet altijd alle kostencomponenten aan de orde zijn bij een complexe scheiding, dat is iets om in ogenschouw te nemen bij de interpretatie van de in dit blok beschreven kostencomponenten.

3.3.1 Veilig Thuis

Veilig Thuis kan in beeld komen als er advies wordt gevraagd of als er een melding wordt gedaan. De kosten die Veilig Thuis maakt bij de verschillende acties verschillen per Veilig Thuis-organisatie. Gemeenten zijn opdrachtgever van Veilig Thuis en spreken met de betreffende Veilig Thuis-organisatie een bekostigingsvorm af en bijbehorende tarieven. Uit een benchmark van kosten van Veilig Thuis-organisaties²⁷ hebben wij voor deze kostenanalyse kostprijsgegevens overgenomen. In tabel 5 hebben wij op basis hiervan indicatieve kosten opgenomen voor adviesvragen,

meldingen en vervolgonderzoeken bij Veilig Thuis. Veilig Thuis registreert het aantal adviesvragen en meldingen en houdt bij of bij de casus sprake is van een 'conflict scheiding'. In het eerste halfjaar van 2019 waren er ruim 17.000 adviesvragen, 11.000 meldingen en 860 vervolgonderzoeken die gerelateerd waren aan conflictscheiding. Hier zijn zeker niet altijd kinderen bij betrokken.

3.3.2 Jeugdbeschermingstafel

In de verschillende regio's worden jeugdbeschermingstafels georganiseerd. Hier worden casussen besproken van gezinnen waar zorgen bestaan over de veiligheid in een gezin. De casussen kunnen door ouders, kinderen en/of hulpverleners worden aangedragen. Bij een jeugdbeschermingstafel worden betrokkenen bij een casus uitgenodigd, zoals de ouders, het kind/de kinderen, betrokken hulpverlener, een vertegenwoordiger van de RvdK. Daarnaast zijn er een voorzitter en een secretaris betrokken. De uitkomst kan zijn dat er (extra) hulp moet worden ingezet, of dat er een beschermingsonderzoek door de RvdK moet worden gestart. Het is niet bekend hoeveel casussen er landelijk worden behandeld bij een jeugdbeschermingstafel. Een van de regionale jeugdbeschermingstafels schat dat ongeveer de helft van alle besproken zaken complexe scheidingen betreft. De kosten van een jeugdbeschermingstafel worden gedragen door de gemeenten. De eventuele inzet van een vertegenwoordiger van de RvdK komt voor rekening van het Rijk.

3.3.3 Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) kan in verschillende situaties worden betrokken bij een complexe scheiding (zie hoofdstuk 2). De kosten die zij maken worden gedragen door het Rijk. De RvdK voert jaarlijks ruim 5.000 gezag- en omgangsonderzoeken uit op verzoek van de kinderrechter. Het gaat hierbij altijd om complexe scheidingszaken, anders zou de RvdK namelijk niet nodig zijn om een

---

²⁷ Q-Consult (2018). *Benchmark van kosten en formatie Veilig Thuis Noord-Holland Noord en inzicht in impact nieuwe handelingsprotocol.*

---

onderzoek uit te voeren. Uitgaande van ongeveer 1,8 kind per scheidingsgezin, komt dit neer op bijna 2.900 problematische scheidingen waar kinderen bij betrokken zijn²⁸. Daarnaast kunnen er redenen zijn om het onderzoek uit te breiden naar een beschermingsonderzoek om te bezien of hulpverlening in het kader van een kindbeschermingsmaatregel noodzakelijk is om de ontwikkeling van het kind veilig te stellen (bijna 1.400 in 2019). Ook kan er een verzoek tot onderzoek (VTO) komen van Veilig Thuis, gemeenten of gecertificeerde instellingen. Jaarlijks worden ongeveer 11.000 OTS-trajecten gestart en ongeveer 1.700 voogdijtrajecten²⁹. Jeugdbeschermers die als gezinsvoogd acteren, schatten dat van hun gebruikelijke OTS-caseload bij 70% tot 80% van de casussen (mede) sprake is van complexe scheidingsproblematiek. In een intern onderzoek van de RvdK wordt ook een percentage van ruim 70% genoemd voor het aandeel in alle meldingen die leiden tot een beschermingsonderzoek waarin scheidingsproblematiek mede aan de orde is. Soms is er sprake van een crisissituatie, waarbij de rechter een voorlopige OTS uitsprekt. Ten tijde van die voorlopige OTS voert de RvdK een onderzoek uit naar de situatie, wat kan leiden tot een OTS of dat het voorlopige OTS niet wordt verlengd.

3.3.4 Gecertificeerde instellingen

Gecertificeerde instellingen leveren een gezinsvoogd (jeugdbeschermer) die in het kader van de OTS betrokken raakt bij het gezin met als doel de focus weer op de jeugdige te richten en ontwikkelingscondities te garanderen voor jeugdigen. De jeugdbeschermer kan tijdens de OTS ook interventies voor kinderen, ouders of kinderen en ouders inzetten die uitgevoerd worden door (jeugdhulp)aanbieders. Deze interventies kunnen ten tijde van de OTS ook door het lokale wijkteam worden ingezet (zie blok E, paragraaf 3.5). In een deel van de gevallen met OTS is de situatie voor de kinderen na de eerste termijn nog onvoldoende verbeterd waarna de OTS kan worden verlengd (besluit van de kinderrechter na advies van de gezinsvoogd). Een

---

²⁸ Ter Voert, M. (2020). Scheidingen 2019. Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand. Factsheet 2020-1.

²⁹ Beleidsinformatie Jeugd, CBS open data.

voorlopige OTS duurt meestal maximaal drie maanden. De duur van een OTS is dus variabel, variërend van een halfjaar tot in principe maximaal twee jaar, waarvan de meerderheid langer dan een jaar. In de praktijk wordt een OTS ook na twee jaar nog wel eens verlengd, waardoor de looptijd van een OTS ook langer kan zijn.

In sommige situaties is de veiligheid van de kinderen direct in het geding en kan er (tijdelijk) worden overgegaan tot uithuisplaatsing. Ook hierover moet de kinderrechter een besluit nemen. Bij een uithuisplaatsing moet jeugdhulp met verblijf worden ingezet, zoals pleegzorg (zie blok E, paragraaf 3.5). Indien het perspectief na een periode met OTS dusdanig is dat het kind niet meer terug gaat naar de ouders (en bijvoorbeeld in een pleeggezin blijft), kunnen de ouders het gezag (voorlopig) kwijtraken en wordt er een voogd aangesteld (meestal uitgevoerd door een gecertificeerde instelling). Hier moet de rechter een uitspraak over doen en er moet een advocaat bij betrokken zijn, waardoor er ook opnieuw juridische kosten worden gemaakt (zie ook blok 2A en 2B). Indien een voogdijmaatregel niet tijdelijk of voorlopig is, blijft deze voogdijmaatregel doorlopen totdat het kind 18 jaar is. Ruim 40% van de in 2019 afgesloten voogdijtrajecten duurde langer dan vier jaar³⁰.

Gecertificeerde instellingen worden gecontracteerd door gemeenten. Hierbij worden tarieven afgesproken voor de uitvoering van een OTS- of een voogdijmaatregel. Uit een kostprijsonderzoek onder gecertificeerde instellingen komen bandbreedtes van kostprijzen naar voren³¹. De duur van de OTS- en voogdijtrajecten zijn zeer bepalend voor de kosten die worden gemaakt.

Een OTS bij complexe scheidingen wordt door jeugdbeschermers als bijzonder moeilijk ervaren, waarbij de gemiddelde benodigde inzet veel hoger kan zijn dan de inzet waarop de tarieven berekend zijn. Dit mede doordat er vaak twee jeugdbeschermers worden ingezet (bijvoorbeeld bij inzet van de methodiek complexe

³⁰ CBS, Beleidsinformatie jeugd - CBS Open data, 2020.

³¹ Berenschot (2018). Kostprijsonderzoek Gecertificeerde Instellingen.

---

scheidingen). De interne kostprijs is dan aanzienlijk hoger. Er komen bovendien relatief veel klachten voort uit OTS'en bij complexe scheidingen met vervolgens klachtenprocedures die doorlopen moeten worden. Volgens jeugdbeschermers heeft een groot deel van het totale aantal klachten betrekking op complexe scheidingszaken. Dit komt omdat de strijd tussen ouders soms wordt verlegd naar de gezinsvoogd. Op basis van voorzichtige schattingen (mede op basis van gemelde doorlopen klachtenprocedures van gecertificeerde instellingen) zijn er jaarlijks tussen de 400 en 1.000 klachten die betrekking hebben op complexe scheidingszaken. Door de complexiteit leidt dit soms uiteindelijk ook tot tuchtzaken bij het SKJ.

	Aantal	(Ex-)partners		Gemeente		Rijk	
		Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer
Veilig Thuis ³²							
<i>Meldingen conflictscheidinggerelateerd</i>	11.415	-	-	€ 275 - € 1.223	€ 863		
<i>Vervolgonderzoek conflictscheiding</i>	860	-	-	n.b.	€ 2.476		
<i>Adviezen conflictscheidingen</i>	17.615	-	-	n.b.	€ 158		
<i>Jeugdbeschermingstafel</i>	n.b.			€ 1.000 - € 1.500	€ 1.250	n.b.	
Raad voor de Kinderbescherming							
<i>Gezag en omgangsonderzoek op verzoek rechter</i>	5.194 ³³	-	-	-	-		€ 3.684 ³⁴
<i>Uitbreiding tot beschermingsonderzoek</i>	1.377	-	-	-	-		€ 3.913 ³⁴
<i>Aanvraag OTS ingediend</i>	1.056	-	-	-	-		
<i>Aanvraag gezagsbeëindigende maatregel</i>	12	-	-	-	-		
<i>Overig JB onderzoek³⁵</i>	n.b.						€ 3.913 ³⁴
<i>Aanvraag OTS ingediend waarbij scheidingsproblematiek mede aan de orde is</i>	7.000 - 8.000 ³⁵	-	-	-	-		
<i>Maatregel na OTS</i>	n.b.	-	-	-	-		
<i>Aanvraag gezagsbeëindigende maatregel</i>	n.b.	-	-	-	-		
<i>Uitvoering OTS³⁶ door GI</i>	7.000 - 8.000 ³⁵	-	-	€ 2.403 - € 21.528	€ 15.070		
<i>Uitvoering voogdijmaatregel door GI</i>	n.b.	-	-	€ 6.360 - € 114.480	€ 50.880		
<i>GI - klachtenafhandeling</i>	400 - 1.000	-	-	€ 250 - € 750	€ 500		

Tabel 5. Kosten wanneer de veiligheid van jeugdigen in het geding komt en jeugdbeschermingsmaatregelen worden genomen (blok C)

³² Bron aantallen: CBS (2019). Beleidsinformatie Veilig Thuis 1^e en 2^e halfjaar 2019; bron kosten: Q-consult (2018) Benchmark van kosten en formatie Veilig Thuis Noord-Holland Noord en inzicht in impact nieuwe handelingsprotocol.

³³ Bron aantallen: RvdK, zie ook Ter Voert, M. (2020). Scheidingen 2019. Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand. Factsheet 2020-1. WODC.

³⁴ De RvdK beschikt momenteel niet over actuele kostprijzen. De hier gehanteerde bedragen zijn gebaseerd op indexatie van kostprijzen die voor de stelselherziening zijn vastgesteld.

³⁵ Verschillende jeugdbeschermers geven aan dat tot wel 80% van hun caseload situaties betreft waarin (complexe) scheidingsproblematiek (mede) aan de orde is. Uit een intern onderzoek van de RvdK kwam naar voren dat bij ruim 70% van de meldingen KB-onderzoek er **mede** sprake is van complexe scheidingsproblematiek. Op basis van de jaarlijks 11.000 nieuwe OTS'en (bron: CBS Beleidsinformatie jeugd), schatten wij het jaarlijkse aantal OTS'en waarbij scheidingsproblematiek mede aan de orde is op tussen de 7.000 en 8.000. Dit aantal is inclusief het aantal jeugdbeschermingsonderzoeken naar aanleiding van een gezag- en omgangsonderzoek.

³⁶ Dit betreffen OTS'en waarbij scheidingsproblematiek (mede) aan de orde is. De aanvragen OTS na een gezag- en omgangsonderzoek en de overige aanvragen OTS waarbij scheidingsproblematiek (mede) aan de orde is zijn hier bij elkaar opgeteld. Hierbij zijn we ervan uitgegaan dat naar aanleiding van veruit het grootste deel van de aanvragen daadwerkelijk een OTS wordt uitgesproken door de rechter.

3.4 Blok D - Complexiteit die zich op de langere termijn uit

Zoals eerder in hoofdstuk 2 (paragraaf 2.2.4) is aangegeven, is bij een aanzienlijk aantal scheidingen sprake van conflicten die pas na langere tijd opspelen of zijn er problemen die pas na langere tijd zichtbaar worden. Zo kan sprake zijn van een (gedeeltelijke) stopzetting van de alimentatiebetaling, of ontstaan conflicten over de omgangsregeling of over het gezag. Dit kan leiden tot een nieuwe juridische strijd, inclusief nieuwe rechtsprocedures of tot nieuwe bemiddeling (zoals inzet van het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen).

In tabel 6 is een overzicht weergegeven van de kosten van een (aanvullende) juridische procedure in geval van complexiteit die zich op langere termijn uit.

	Aantal	(Ex-)partners		Gemeente		Rechtspraak/het Rijk	
		Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer
Kosten bemiddeling of rechtsprocedure							€ 359 ³⁷
<i>Mediation</i>	n.b.	€ 55 - n.b.	³⁸	n.b.	-	€ 0 - € 972	-
<i>Advies</i>	n.b.	€ 112 - n.b.	-	n.b.	-	€ 0 - € 972	-
<i>Individuele juridische vertegenwoordiging</i>	n.b.	€ 353 - n.b.	-	n.b.	-	€ 0 - € 1.215	-
LBIO	-	-	-	-	-	€ 140,24 - € 1.572,96 ³⁹	-
Bijzonder curator ⁴⁰							
<i>Conflict ouderlijk gezag/voogdij</i>	118	€ 55 - n.b.	-	-	-	€ 243 - € 850,50	€ 770 ²⁶
<i>Conflict omgangsregeling</i>	49	-	-	-	-	"	"
<i>Conflict alimentatie</i>	6	-	-	-	-	"	"

Tabel 6. Kosten van complexiteit die zich na langere tijd voordoen (blok D)

De kosten voor het Rijk van een procedure rondom alimentatie of gezag worden door de Raad voor de Rechtspraak geregistreerd als 'overige familiezaken'. De kosten voor deze procedures zijn opgenomen in de tabel. De ex-partners zelf krijgen (opnieuw) te maken met eventuele kosten voor mediation, advies of individuele juridische vertegenwoordiging. Wanneer sprake is van gesubsidieerde rechtsbijstand worden deze kosten deels of geheel vergoed door het Rijk. In paragraaf 3.2.3 gaan we in op kosten die worden gemaakt bij gesubsidieerde rechtsbijstand.

Wanneer een alimentatiebetaling niet wordt nagekomen, kan het LBIO worden ingeschakeld. De kosten die het LBIO maakt, gaan van het aanvragen van een alimentatie-inning tot en met de inning door een deurwaarder.

³⁷ WODC & RvdR (2018). *Rechtspleging Civiel en Bestuur*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) <https://www.wodc.nl/cijfers-en-prognoses/rechtspleging-civiel-en-bestuur/index.aspx>

³⁸ In deze tabel zijn geen rekencijfers opgenomen voor de kosten die ouders maken. Deze lopen sterk uiteen en zijn mede afhankelijk van of er sprake is van gesubsidieerde rechtsbijstand. Deze verschillen staan uitgewerkt in paragraaf 3.2 bij de uitwerking van blok B. Voor een indicatie van de hoogte van de kosten verwijzen wij naar tabel 3 (wanneer deze voor eigen rekening zijn) en tabel 4 (wanneer er sprake is van gesubsidieerde rechtsbijstand).

³⁹ Berekening op basis van cijfers uit: Significant (2018). *Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen 2018*. Online: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/01/18/tk-bijlage-evaluatie-lbio-eindrapport/tk-bijlage-evaluatie-lbio-eindrapport.pdf>

⁴⁰ Ter Voert, M. (2020). *Scheidingen 2019. Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand*. Factsheet 2020-1.

3.5 Blok E - Inzet van hulpverlening op gezin, ouders en jeugdigen

Zoals we in paragraaf 2.5 beschreven bestaat een grote diversiteit aan hulpverlening die gericht is op (de gevolgen van) echtscheidingen. Voor deze hulpverlening is de gemeente een belangrijke kostendrager, vooral als deze gericht is op het gezin en/of kinderen. Hulpverlening gericht op de (een van de) ouders kan ook vanuit de Zvw worden gefinancierd, bijvoorbeeld als het gaat om ggz. In dat geval is de zorgverzekeraar kostendrager (afgezien van het eigen risico dat in rekening kan worden gebracht). Het aanbod kan per gemeente en regio verschillen en de kosten kunnen ook sterk variëren, waarbij deze kosten ook sterk afhangen van de intensiteit van de inzet. In de maatschappelijke kosten- en batenanalyse uitgevoerd door Society Impact worden de kosten inzichtelijk gemaakt van dergelijke hulpverlening bij tien onderzochte dossiers van (zeer) complexe scheidingssituaties⁴¹. De kosten voor dergelijke hulpverlening die per gezin zijn gemaakt, variëren tussen de € 800,- en de (ruim) € 8.240,-.

Binnen veel gemeenten staat het aanpakken van scheidingsproblematiek (en het voorkomen van escalatie ervan) hoog op de agenda. Op basis van informatie van een gemeente kunnen we het aanbod en de kosten voor hulpverlening die gerelateerd is aan (complexe) scheidingen verder duiden, zie ook tabel 7.

In de eerste plaats is er het aanbod vanuit de wijkteams en/of de centra voor Jeugd en Gezin (hierna spreken we over wijkteams). Deze varieert van het bieden van een relatiespreekuur, tot bemiddeling, begeleiden bij het willen scheiden maar nog niet gescheiden zijn, begeleiden bij omgangsregeling, psychosociale ondersteuning, regelen van praktische zaken (wijziging toeslagen, bijstand, uitkering, lening, verhuizing, werk) en ouderbegeleiding bij probleemgedrag van een kind. De inzet per medewerker van het wijkteam op scheidingsgerelateerde hulp schatten wij op basis

⁴¹ Society Impact (2016). Uit elkaar voor elkaar. Maatschappelijke kosten- en batenanalyse van vechtscheidingen.

van gesprekken al snel op een dagdeel tot een dag per week. De kosten zijn afhankelijk van het uurtarief van de medewerkers. Tegen een uurtarief van bijvoorbeeld € 65,- is dit dus al snel € 350,- - € 500,- per week per medewerker. Deze kosten kunnen wij niet afzetten tegen een aantal casussen, omdat dit aantal niet bekend is.

Daarnaast zijn er gemeenten die met het wijkteam hulpverlening bieden gericht op multiprobleemgezinnen. Deze hulp wordt aangeboden vanuit het wijkteam en/of vanuit een speciaal team als toevoeging op het wijkteam. De hulpverleners zetten langdurig een intensieve vorm van hulpverlening in, vaak gericht op het hele gezin met als doel verdere escalatie van de (multi)problematiek te voorkomen. Bij een deel van deze casussen is sprake van (ernstige) scheidingsgerelateerde problematiek. De kosten van dergelijke langdurige inzet kan al snel oplopen tot € 25.000,-⁴².

Vanuit gemeenten wordt ook aanbod georganiseerd in de vorm van interventies (ambulante hulp) uitgevoerd door specialistische zorgaanbieders. Het gaat om specifieke interventies voor het gezin, ouders of de kinderen gericht op het voorkomen of minimaliseren van de gevolgen van scheidingen (een deel van deze interventies zijn opgenomen in de databank effectieve jeugdinterventies van het NJI). Schatting van de kosten van dergelijke interventies liggen tussen de € 1.500,- - € 3.000,- per interventie.

Het kan ook voorkomen dat tijdens een scheiding sprake is van een crisissituatie en dat een van de (ex-)partners met kind(eren) moet worden opgevangen. Zij kunnen tijdelijk worden opgevangen in noodopvangaccommodaties. De kosten hiervoor worden gedragen door de gemeente. De omvang van de kosten hangt sterk af van de duur van deze noodopvang en de mate waarin aanvullende ondersteuning wordt geboden aan het gezin.

⁴² Komt naar voren in een MKBA die is uitgevoerd in een gemeente (ingezien door de onderzoekers).

Bij een uithuisplaatsing waarbij jeugdhulp met verblijf (zoals pleegzorg) wordt ingezet, is ook de gemeente kostendrager. De kosten/tarieven die hiervoor gehanteerd worden, kunnen verschillen per gemeente. In het geval van pleegzorg betaalt de gemeente een pleegzorgaanbieder. Het pleeggezin ontvangt van de pleegzorg een pleegzorgvergoeding, de pleegzorgaanbieder maakt daarnaast kosten voor de ondersteuning van het pleeggezin. De duur van de pleegzorg is hierbij sterk bepalend voor de kosten die een gemeente uiteindelijk moet betalen (de in tabel 7 gegeven bandbreedte is dan ook sterk ingegeven door de variatie in de duur van pleegzorg).

Tot slot kan zorg worden ingezet voor kinderen en/of de ouders die (bijvoorbeeld psychisch) zwaar te leiden hebben onder de scheiding. In het geval van zorg voor de

ouders, is de zorgverzekeraar vaak de kostendrager. Deze kosten zijn relatief laag, omdat vaak in groepen wordt gewerkt. In het geval van zorg gericht op de kinderen is de gemeente kostendrager. Deze kosten zijn vaak een stuk hoger⁴¹.

Hoe vaak verschillende hulpvormen gericht op (de gevolgen van) scheidingen jaarlijks wordt ingezet is onbekend, daar zijn voor zover wij weten geen (landelijke) cijfers van. Daarbij komt dat ook vanuit de wijkteams en soms het voorliggende veld hulp en ondersteuning wordt ingezet die ook niet altijd wordt geregistreerd.

	Aantal	(Ex-)partners		Gemeente		Rechtspraak/het Rijk	
		Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer	Bandbreedte	Rekencijfer
Praktische en laagdrempelige hulp en ondersteuning (wijkteams, CJGs, zorgaanbieders)	n.b.	-	-	n.b.	-	-	-
Interventies gericht op de-escalatie van de scheiding en preventieve programma's en interventies voor kinderen (wijkteams, CJGs, zorgaanbieders)	n.b.	-	-	n.b. - € 25.000 ⁴³	-	-	-
Crisisopvang i.c.m. hulpverlening		-	-	€ 556 ⁴¹ - € 24.000 ⁴²	€ 24.000	-	-
Pleegzorg	n.b.	-	-	€ 15.000 - € 270.000 ⁴³	€ 120.000	-	-
Zorgtraject gericht op kind	n.b.			€ 2.044 - € 9.670 ⁴³		-	-

Tabel 7. Kosten van inzet van hulpverlening

3.6 Blok F - Overige situaties en effecten bij scheiden

In onderzoek⁴⁴ dat is gebaseerd op gegevens over de effecten van echtscheiding uit de internationale, wetenschappelijke literatuur die zijn toegepast op de Nederlandse context wordt geconstateerd dat veranderende gezinsstructuren hoge kosten met zich

meebrengen voor alle belanghebbenden, de gescheiden ouders, hun kinderen en de samenleving. Dit onderzoek heeft zich gericht op opvallende trends in de OESO-landen in relatie tot huwelijk, echtscheiding en daarmee samenhangende factoren om zodoende het verschijnsel van huwelijk en echtscheiding in Nederland in perspectief te brengen.

⁴³ Bandbreedte is bepaald op basis van verschillende bronnen, waaronder kostencijfers van een gemeente, een MKBA uitgevoerd in een gemeente (ingezien door de onderzoekers) en het onderzoek 'uit elkaar maar voor elkaar' van Society

Impact (2016). De bandbreedte is sterk afhankelijk van de duur, combinaties en intensiteit van de interventies en (pleeg)zorg.

⁴⁴ EconoVision (2013). *Sociaal-economische gevolgen van echtscheiding*.

De bevindingen in het rapport geven aan dat met name vrouwen het risico lopen van relatieve armoede als gevolg van echtscheiding. Echtscheiding raakt vooral vrouwen in de laagste 40% van de inkomensgroepen, wat hen blootstelt aan het risico op

relatieve armoede. De cijfers wijzen op een sterk verband tussen echtscheiding en de economische kwetsbaarheid van vrouwen.

De inkomenssituatie van de ouders verslechtert in veel gevallen waardoor er meer beroep wordt gedaan op toeslagen (zoals huur- en zorg-), bijstand en andere sociale uitkeringen. Vooral voor de moeder, die in verhouding vaker het grootste deel van de verzorging van de kinderen op zich neemt, zijn de carrièremogelijkheden na scheiding beperkter en is (deels) afhankelijkheid van sociale voorzieningen aannemelijk. De inkomenssituatie is echter ook afhankelijk van veel andere factoren. Wij hebben in het kader van deze kostenanalyse geen cijfers gevonden waarmee dit effect op een goede manier kan worden gekwantificeerd (aantallen, kosten). De laatste jaren lijkt er overigens wel een kanteling zichtbaar in te zijn en lijkt de vrouw een betere positie in te nemen^{45, 46}.

Scheidingen verslechteren daarbij de financiële situatie van de ouders, mede door de kosten die hiervoor moeten worden gemaakt en het verdelen van vermogen en bezittingen, waardoor ook schulden (indien aan de orde) toenemen⁴⁷. De kans dat een (van de) ouder(s) te maken krijgt met schuldhulpverlening neemt dan ook toe, met mogelijk langere termijn gevolgen.

---

⁴⁵ Hoens, F.M.H. (2017). De financiële gevolgen van een scheiding. De CBS-cijfers. *Estatetip Review*, vol. 2017, iss. 10, (2017), pp. 1-5.

⁴⁶ CBS (2020). Vrouwen lopen na scheiding steeds minder risico op armoede. Online: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/25/vrouwen-lopen-na-scheiding-steeds-minder-risico-op-armoede>

De schattingen uit het voorgenoemde onderzoek wijzen ook op grote, negatieve effecten voor kinderen. Voor eenoudergezinnen, met een vrouw aan het hoofd én met kinderen, is de kans op armoede vijfmaal zo groot als voor volledige gezinnen met kinderen. Opgroeien in een eenoudergezin kan leiden tot een vermindering van slagingspercentages op de middelbare school. Zo blijkt dat het aandeel kinderen met schoolvertraging hoger is onder kinderen van gescheiden ouders dan onder kinderen uit intacte relaties⁴⁸. Gemiddelde directe onderwijskosten voor een jaar zittenblijven wordt geschat op ongeveer € 6.500⁴⁹. Ook is er vaker sprake van gedragsproblemen, neiging tot hoog risicogedrag en een verhoogde neiging tot het begaan van misdrijven. Kinderen uit gebroken gezinnen zijn drie keer meer geneigd een misdrijf te plegen dan kinderen uit volledige gezinnen. Als gevolg van echtscheiding zijn kinderen meer geneigd om zich over te geven aan riskant gedrag en vertonen grotere gedragsproblemen.

Echtscheiding beïnvloedt het gezinsvormingsgedrag van de betrokken kinderen later in hun leven en hun beroep op publieke voorzieningen aangezien kinderen uit gebroken huwelijken meer dan gemiddeld zijn geneigd om een partnerschap aan te gaan in de vorm van ongehuwd samenwonen in plaats van een huwelijk en dit relatief sneller te beëindigen. Kinderen uit gebroken huwelijken nemen gemiddeld reeds jong het ouderschap op zich en krijgen het eerste kind relatief vaak buiten het huwelijk. Ook komt in wetenschappelijk onderzoek naar voren dat kinderen uit gebroken huwelijken gedurende langere tijd afhankelijk zijn van sociale bijstand in hun volwassen leven.

⁴⁷ CBS (2017). Trends in de financiële gevolgen van een echtscheiding voor man en vrouw. Online: <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2017/08/trends-in-financiele-gevolgen.pdf>

⁴⁸ CBS (2017). *Scheidingen - en de kinderen dan?* 2015-2017. (Maatwerktabel voor het programma Scheiden zonder Schade).

⁴⁹ Centraal Planbureau - Zittenblijven Kostbaar, experimenteer met alternatieven (2015).

De bevindingen in het rapport wijzen ook op negatieve effecten op gezondheid, geluk en welbevinden en, als gevolg daarvan, op de overheidsfinanciën. Wat betreft gezondheidseffecten zijn gescheiden mensen meer dan gemiddeld geneigd tot zelfmoord, vaker afwezig van werk (arbeidsverzuim), lopen grotere gezondheidsrisico's in alle categorieën, maken vaker dan gemiddeld gebruik van openbare gezondheidszorg en lopen een grotere kans op ziekenhuisopname. Dit fenomeen zal naar alle waarschijnlijkheid een vicieuze cirkel scheppen van instabiele gezinsstructuren, die van de ene generatie tot de volgende leidt tot nog meer instabiliteit in de gezinsstructuur. Dit betekent ook dat rekening moet worden gehouden met hoge maatschappelijke kosten voor de langere termijn.

4 Voorbeelden kosten complexe scheidingscasussen

Doordat er geen 'gemiddelde complexe scheiding' bestaat en er veel variatie is in de kosten die een rol kunnen spelen bij een complexe scheiding, is het in onze ogen niet zinnig om gemiddelde kosten voor een complexe scheiding te berekenen. In dit hoofdstuk werken we als alternatief drie fictieve voorbeelden uit van complexe scheidingscasussen waarbij we een kostenberekening doen op basis van de kostenparameters die we in deze kostenanalyse hebben verzameld.

4.1 Voorbeeld 1: lichte variant

Een stel met twee kinderen in de basisschoolleeftijd gaat uit elkaar en laat hun geregistreerd partnerschap ontbinden. Omdat er kinderen betrokken zijn, moet dit via de rechter. Beide ouders hebben de wens er gezamenlijk goed uit te komen in het belang van de kinderen. Er wordt onder begeleiding van een mediator een ouderschapsplan opgesteld. De ouders dragen de kosten van deze juridische ondersteuning zelf. Voorafgaand aan de formele scheiding hebben de ouders een vorm van relatietherapie gehad (online cursus in combinatie met een sessie). De kosten hiervoor hebben zij zelf betaald.

	Kosten ouders	Kosten rechtspraak/Rijk
Kosten scheidingszaak gemeenschappelijk verzoek		€ 1.518
Griffierechten (gemeenschappelijk)	€ 304	
Kosten voor mediation	€ 2.000	
Kosten relatietherapie	€ 250	
Totaal	€ 2.554	€ 1.518

Tabel 8. Fictief voorbeeld 1: kosten bij een lichte variant

In totaal bedragen de hierboven geschetste scheidingsgerelateerde kosten ongeveer € 4.000,-, waarvan zo'n € 1.200,- maatschappelijke kosten (gedragen door het Rijk -

dit zijn de kosten voor rechtspraak minus de door de ex-partners betaalde griffierechten).

4.2 Voorbeeld 2: toenemende complexiteit

Een stel met drie kinderen in de basisschoolleeftijd en middelbare schoolleeftijd gaat uit elkaar en laat hun huwelijk ontbinden. De ouders komen er samen en met ondersteuning van twee advocaten niet uit om tot een door beide kanten gedragen ouderschapsplan te komen. Uiteindelijk wordt de rechter gevraagd een uitspraak te doen zodat het ouderschapsplan, de alimentatie en de omgangsregeling zijn geregeld. Doordat beide ouders een laag inkomen hebben, komen zij in aanmerking voor gesubsidieerde rechtsbijstand.

Na verloop van tijd heeft de moeder een nieuwe relatie en betaalt de vader geen alimentatie meer en de moeder weigert de omgang met de kinderen. De moeder schakelt het LBIO in dat de inning van de alimentatie weer op gang probeert te krijgen. Met behulp van de bemiddeling, waarin voor de belangen van de kinderen ook een bijzondere curator wordt ingeschakeld, en een herberekening van het LBIO komt de alimentatie weer op gang. Daarmee is ook een patstelling doorbroken als het gaat om de omgangsregeling. Vader wil dit wel via de rechter vastleggen in het ouderschapsplan. Gezien het eerdere conflict, wordt op last van de rechter ook een bijzonder curator aangesteld om gedurende het proces de belangen van de kinderen te vertegenwoordigen. Voor alle juridische ondersteuning wordt weer (gesubsidieerde) rechtsbijstand ingeschakeld.

Een van de kinderen heeft psychische problemen opgelopen als gevolg van de scheiding. De schoolprestaties zijn achteruitgegaan, zodat het tweede jaar van het vmbo moet worden overgedaan. Gedurende anderhalf jaar heeft dit kind een lichte en ambulante vorm van jeugdhulp ontvangen.

	Kosten ouders	Kosten Rijk	Kosten gemeente
Kosten scheidingszaak gemeenschappelijk verzoek		€ 1.518	
Griffierechten (gemeenschappelijk)	€ 304		
Individuele juridische ondersteuning vader	€ 617	€ 707	
Individuele juridische ondersteuning moeder	€ 617	€ 707	
Bemiddeling en herberekening alimentatie door LBIO		€ 1.000	
Aanpassing omgangsregeling bij rechter	€ 608	€ 1.518	
Individuele juridische ondersteuning vader	€ 109	€ 364,5	
Individuele juridische ondersteuning moeder	€ 109	€ 364,5	
Inzet bijzondere curator	€ 109	€ 364,5	
Inzet jeugd-ggz bij een van de kinderen			€ 2.862
Directe onderwijskosten zittenblijven vo ⁵⁰		€6.500	
Totaal	€ 2.473	€ 13.044	€ 2.862

Tabel 9. Fictief voorbeeld 2: kosten bij toenemende complexiteit

In totaal bedragen de hierboven geschetste scheidingsgerelateerde kosten ongeveer € 18.000,-, waarvan de gemeente en het Rijk de belangrijkste kostendragers zijn. In vergelijking tot voorbeeld 1 liggen de kosten van dit voorbeeld al snel zo'n € 14.000,- hoger, vooral door kosten die door de gemeente worden gemaakt (leveren van jeugdhulp).

4.3 Voorbeeld 3: hoog complexe variant

Een stel met een kind (peuter) gaat uit elkaar en laat hun huwelijk ontbinden. De ouders komen samen en met ondersteuning van twee advocaten pas na lange tijd tot

⁵⁰ De gemiddelde directe onderwijskosten voor een jaar zittenblijven wordt geschat op ongeveer € 6.500,- (Bron: Centraal Planbureau - Zittenblijven Kostbaar, experimenteer met alternatieven (2015)).

een door beide kanten gedragen ouderschapsplan. Doordat de moeder een laag inkomen heeft, komt zij in aanmerking voor gesubsidieerde rechtsbijstand.

Bij een van de ouders is sprake van chronische psychiatrische problematiek waarvoor al verschillende behandelingen zijn geweest. Bij de andere ouder is sprake van een stoornis, maar deze is en wordt niet behandeld. Er is wel langdurige gezinsbegeleiding betrokken geweest, voorafgaand aan en tijdens de scheidingsfase.

De scheiding voltrekt zich nogal tumultueus. De moeder met psychiatrische problematiek staat van het ene op het andere moment op straat. Ze woont met haar kind tijdelijk bij haar ouders, maar die hebben maar een kleine woning. Ze klopt daarom bij de gemeente aan voor huisvesting voor haar en haar kind. De gemeente regelt heel snel voor haar een woonruimte, die zij zelf betaalt.

Beide ouders liggen ondertussen in een voortdurende strijd. De veiligheid van het kind lijkt inmiddels in het geding. Er is driemaal advies gevraagd bij Veilig Thuis door mensen uit het netwerk van de ouders. Er is uiteindelijk ook een melding gedaan bij Veilig Thuis, die een onderzoek is gestart. De RvdK voert een onderzoek uit naar de situatie naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek van Veilig Thuis. Het advies is om in het belang van het kind een OTS op te leggen.

De kinderrechter bekijkt de zaak en legt een OTS op. Een gecertificeerde instelling levert in eerste instantie twee gezinsvoogden. Na een jaar is de situatie weliswaar wat verbeterd, de OTS wordt verlengd met nog een jaar. Inmiddels gaat het kind naar school. Hier blijkt sprake van gedragsproblemen en een achterstand. Er wordt gedurende een lange periode jeugdhulp ingezet.

	Kosten ouders	Kosten Rijk	Kosten gemeente	Kosten zorg- verzekeraar
Kosten scheidingszaak gemeenschappelijk verzoek		€ 1.518		
Griffierechten (gemeenschappelijk)	€ 304			
Individuele juridische ondersteuning vader	€ 2.000			
Individuele juridische ondersteuning moeder	€ 617	€ 707		
Inzet ggz partner (GGZ BC)				€ 1.331
Inzet zorg op gezin vanuit wijkteam			€ 5.146	
Adviesvraag Veilig Thuis			€ 474	
Melding en onderzoek Veilig Thuis			€ 2.751	
Onderzoek RvdK		€ 3.913		
Uitspraak Kinderrechter		€ 1.518		
Uitvoering OTS door GI (2 jaar)			€ 21.528	
Inzet jeugd-ggz bij een van de kinderen			€ 2.862	
Totaal	€ 2.921	€ 7.656	€ 32.761	€ 1.331

Tabel 10. Fictief voorbeeld 3: kosten bij een hoog complexe scheiding

In totaal bedragen de hierboven geschetste scheidingsgerelateerde kosten ongeveer € 44.000,- waarvan de gemeente (ongeveer € 32.000,-) en het Rijk (ongeveer € 8.000,-) de belangrijkste kostendragers zijn. In vergelijking tot voorbeeld 2 liggen de kosten van dit voorbeeld al snel zo'n € 26.000,- hoger, vooral door de extra kosten die door de gemeente worden gemaakt (leveren van hulp vanuit het wijkteam gericht op het gezin en de uitvoering van de OTS door de GI). In dit fictieve voorbeeld stopt de OTS na twee jaar en is er geen sprake van een uithuisplaatsing, pleegzorg en uiteindelijk verliezen de ouders het gezag (voogdij) over de kinderen. Indien hier wel sprake van zou zijn, zouden de kosten voor de gemeente (uitgaande van pleegzorg vanaf de leeftijd van 4 jaar tot het 18^e levensjaar) toenemen met een kleine

€ 300.000,- (kosten voor de uitvoering van voogdij door de GI en de kosten van pleegzorg).

De sociaal advocaat die de moeder bijstaat maakt vanwege de langdurigheid en complexiteit van deze zaak veel meer uren dan waar het aantal toegekende punten vanuit gaan, dit zijn nog aanvullende (verborgen) kosten.

---

5 Slotbeschouwing

5.1 Kosten complexe scheidingen van veel factoren afhankelijk en variëren sterk

Deze kostenanalyse complexe scheidingen laat zien dat er veel verschillende kosten kunnen spelen bij complexe scheidingen, dat deze enorm kunnen oplopen naarmate de complexiteit toeneemt en dat er verschillende (maatschappelijke) kostendragers zijn. Ook laat deze kostenanalyse zien dat de omvang van de kosten sterk afhankelijk is van de scheidingssituatie en andere factoren. Daarbij speelt bovendien dat de complexiteit soms langere tijd na een scheiding nog speelt en tot (maatschappelijke) kosten leidt. Deze kostenanalyse geeft inzicht in de kosten die altijd worden gemaakt en indicaties voor kosten die aan de orde kunnen komen.

Hierbij maken we wederom de belangrijke kanttekening dat er bij complexe scheiding heel vaak ook allerlei andere factoren spelen en dat oorzaak en gevolg (is de complexe scheiding de oorzaak of een gevolg van andere problematiek?) moeilijk te duiden is. Zeker bij langere termijn effecten wordt het steeds moeilijker kosten geheel te linken aan een complexe scheiding, ook al is het zeer waarschijnlijk dat de scheiding er een rol in heeft gespeeld. Terwijl kosten juist ook op langere termijn flink kunnen tellen, zoals bij een OTS die steeds verlengd wordt en uiteindelijk wordt omgezet in een voogdijmaatregel en een uithuisplaatsing (en bijvoorbeeld pleegzorg).

5.2 Definitie complexe scheidingen sluit niet (altijd) aan bij beschikbare cijfers

Als vertrekpunt voor deze kostenanalyse hebben wij als definitie voor complexe scheidingen genomen zoals deze is beschreven op p4 in deze rapportage. Deze definitie is sterk inhoudelijk ingestoken en in die zin geschikt om als uitgangspunt te nemen voor vraagstukken betreffende complexe scheidingen. Deze definitie sluit echter niet goed aan bij de cijfers en statistieken die her en der beschikbaar zijn.

5.3 Bandbreedte kosten complexe scheidingen

Mede met bovenstaande beschouwingen in gedachten, hebben wij er in deze kostenanalyse voor gekozen om niet tot gemiddelde kosten te komen voor een complexe scheiding, of uit te gaan van een 'gemiddelde complexe scheiding'. Op basis van enkele fictieve voorbeelden hebben we in deze analyse inzichtelijk gemaakt wat de maatschappelijke kosten zijn van een bepaald type complexe scheiding, waarmee we een indicatieve bandbreedte hebben gegeven.

De kosten voor niet-complexe scheidingen bedragen al snel zo'n € 4.000,- (zie fictief voorbeeld 1 in hoofdstuk 4), waarvan het grootste deel van de kosten voor rekening van de ex-partners zijn.

Op het moment dat sprake is van een juridische escalatie (inclusief negatieve gevolgen voor de kinderen) kunnen de kosten al snel oplopen tot zo'n € 18.000,- (zie fictief voorbeeld 2 in het vorige hoofdstuk). Een relatief groot deel van deze kosten worden gedragen door het Rijk.

In zeer complexe situaties waarbij de veiligheid van kinderen in het geding is, kunnen de kosten helemaal snel oplopen. Het fictieve voorbeeld 3 in hoofdstuk 4 laat zien dat de totale kosten al snel kunnen oplopen tot € 46.000,-, waarvan het grootste deel wordt gedragen door de overheid (€ 9.000,- door het Rijk en € 32.000,- door de gemeente). In extreme gevallen, waar ook uithuisplaatsing aan de orde is, kunnen de kosten oplopen tot in de tonnen (vooral gedragen door gemeenten).

5.4 Maatschappelijke kosten en baten complexe scheidingen

Gegeven de kanttekeningen die wij plaatsen in 5.1 en 5.2 doen wij geen uitspraak over de totale maatschappelijke kosten die jaarlijks worden gemaakt in verband met complexe scheidingen. De kostengegevens en de gepresenteerde aantallen bieden wel een vertrekpunt om in de toekomst tot schattingen en berekeningen te komen voor totale maatschappelijke kosten voor deelaspecten van complexe scheidingen. Tevens bieden de kostenparameters inzicht in de maatschappelijke baten die ontstaan als een complexe echtscheiding kan worden voorkomen. Maar ook met dergelijke berekeningen zal gelden dat niet met alle cijfers de exacte populatie complexe scheidingen in beeld is en dat er dus cruciale aannames moeten worden gedaan.

We zien verder in deze kostenanalyse dat naarmate de complexiteit toeneemt, er meer kosten in het gemeentelijk domein worden gemaakt. Eventuele succesvolle preventie (van scheidingen of van escalatie van scheidingen) levert dan ook vooral baten op in het gemeentelijke domein en (in mindere mate) voor het Rijk.

Bijlage A - Bronnenlijst

Berenschot (2018). Kostprijsonderzoek Gecertificeerde Instellingen.

CBS (2019). *Scheidingen - en de kinderen dan? 2015-2017*. CBS Open data, 2019.

CBS (2017). Trends in de financiële gevolgen van een echtscheiding voor man en vrouw. Online: <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2017/08/trends-in-financieele-gevolgen.pdf>

CBS, Beleidsinformatie jeugd – CBS Open data, 2020.

CBS (2020, juli). Huwen, partnerschap; sluiting en ontbinding per maand.

CBS (2020). Vrouwen lopen na scheiding steeds minder risico op armoede. Online: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/25/vrouwen-lopen-na-scheiding-steeds-minder-risico-op-armoede>

Centraal Planbureau - Zittenblijven Kostbaar, experimenteer met alternatieven (2015).

EconoVision (2013). Sociaal-economische gevolgen van echtscheiding.

Herziene richtlijn - Scheiding en problemen van jeugdigen (2020). Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen.

Hoens, F.M.H. (2017). De financiële gevolgen van een scheiding. De CBS-cijfers. *Estatetip Review*, vol. 2017, iss. 10, (2017), pp. 1-5.

Jeugdzorg Nederland (2014). Methodiek bij de aanpak van complexe scheidingen.

Online: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/complexescheidingen-methodiek.pdf>

Q-Consult (2018). Benchmark van kosten en formatie Veilig Thuis Noord-Holland Noord en inzicht in impact nieuwe handelingsprotocol.

Raad voor de Kinderbescherming (z.d.). Hoe verloopt een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming? Online: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/hoe-verloopt-een-raadsonderzoek>

Raad voor de Kinderbescherming (z.d.). Welke maatregelen van kindbescherming zijn er? Online: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/problemen-thuis/welke-maatregelen-van-kindbescherming-zijn-er>

Raad voor Rechtsbijstand. (2018, 2019). Afgegeven toevoegingen 2018 resp. 2019 [Dataset]. Raad voor Rechtsbijstand. <https://www.rvr.org/Informatie-over-de-raad/cijfers-en-onderzoek/open-data.html>

Raad voor de Rechtspraak (2020). De Rechtspraak. (Jaarverslag 2019).

Raad voor de rechtspraak (2020). Griffierecht civiel. <https://www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/Kosten-rechtszaak/Griffierecht/Paginas/Griffierecht-civiel.aspx>

Significant (2018). *Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen 2018*. Online: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/01/18/tk-bijlage-evaluatie-lbio-eindrapport/tk-bijlage-evaluatie-lbio-eindrapport.pdf>

Society Impact (2016). Uit elkaar maar voor elkaar.

Symoens & Bracke (2012). Echtscheiding, conflict en mentale gezondheid: hoe conflict met de ex- en nieuwe partner gerelateerd is aan welzijn na scheiding. Online:

[https://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2012%20-%20Vol2/ReNG%20Vol2Nr1%20-%20Symoens%20etal%20\(2012\)%20Conflict%20echtscheiding%20en%20welzijn.pdf](https://www.relatiesennieuwegezinnen.be/Jaargangen/2012%20-%20Vol2/ReNG%20Vol2Nr1%20-%20Symoens%20etal%20(2012)%20Conflict%20echtscheiding%20en%20welzijn.pdf)

Ter Voert, M. (2020). Scheidingen 2019. Gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand. Factsheet 2020-1. WODC.

TNO (2007). Rapportage: onderzoek naar een verband tussen echtscheiding en ziekteverzuim in Nederland. Online: <https://scheidenopdewerkvloer.com/wp-content/uploads/2017/11/TNO-rapport-ziekteverzuim-bij-scheiding.pdf>

Veilig Thuis (z.d.), Hoe werk Veilig Thuis? Online: <https://veiligthuis.nl/hoe-werkt-veilig-thuis/>

WODC & RvdR (2018). Rechtspleging Civiel en Bestuur. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) <https://www.wodc.nl/cijfers-en-prognoses/rechtspleging-civiel-en-bestuur/index.aspx>

Bijlage B - Overzicht van interviews

- Strategisch beleidsadviseur Jeugd, G40-gemeente;
- Beleidsontwikkelaar Sociaal, G40-gemeente;
- Senior statistisch onderzoeker & projectleider Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS);
- Senior adviseur jeugdzorg en scheidingen & beleidsonderzoeker Nederlands Jeugdinstituut (NJI);
- Twee Advocaten namens Vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFas);
- Senior wetenschappelijk medewerker, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).